СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИНИНГ XXVIII СЪЕЗДИ

Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

1990 йил 13 июль
ЖУМА
№ 159 (4.952).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин

АХБОРОТ

11 июль куни съезд делегатлари КПСС Марказий Комитети Бош котибининг ўринбосари лавозимига кўрсатилган номзодларни муҳокама қилдилар. Яширин овоз бериш учун рўйхатга А. С. Дудирев, В. А. Ивашко, Е. К. Лигачев киритилди.

Сўнгра делегатлар Марказий назорат комиссиясининг раиси лавозимига кўрсатилган номзодларни муҳокама қилдилар ва овоз бериш учун рўйхатда В. А. Прохоров билан Б. К. Пугони қолдирдилар.

Кечқурунги мажлисда съезд «Инсонпарвар, демократик социализм сари» Дастурий баёнотни маъқуллади. Шундан кейин барча коммунистларнинг зиммасига КПССнинг янги Программаси қабул этилгунга қадар XXVIII съезднинг Дастурий баёнотига амал қилиш мажбуриятини юклайдиган қарор қабул этилди.

Съезднинг А. И. Лукьянов раислигида ўтган якунловчи мажлисида КПСС Марказий Комитети Бош котибининг ўринбосарини ва Марказий назорат комиссиясининг раисини сайлаш юзасидан овоз берилди.

1990 йил 12 июль куни Москвада, Кремлнинг Съездлар саройида Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXVIII съезди ўз ишини давом эттирди.

Эрталабки мажлисда А. И. Лукьянов раислик қилди. Делегатлар саноқ комиссиясининг КПСС Марказий Комитети Бош котиби ўринбосари ва КПСС Марказий назорат комиссияси раисини сайлашда яширин овоз бериш натижалари тўғрисидаги ахборотини тингладилар.

Кўпчилик овоз билан В. А. Ивашко КПСС Марказий Комитети Бош котибининг ўринбосари, КПСС Марказий Комитетининг аъзоси этиб, Б. К. Пуго КПСС Марказий назорат комиссиясининг раиси, КПСС Марказий назорат комиссияси президиумининг аъзоси этиб сайланди.

Съезд саноқ комиссиясининг протоколларини тасдиқлади.

Сўнгра комиссия раҳбари М. С. Горбачев сўзга чиқиб, съезд илгари асос учун қабул қилган КПСС Устави лойиҳасига тузатишлар ва қўшимчаларни таҳлил қилиб берди.

Делегатлар лойиҳага доир мунозараларни давом эттирдилар. Батафсил ва принципиал фикрлашиб олингандан сўнг муҳокама тўхтатилди. Делегатлар киритган таклифлар пухта ишлаб чиқиш учун комиссияга топширилди.

Мажлис давомида СССР Министрлар Советининг Раиси Н. И. Рижков съезд қатнашчиларига 11 июль куни бўлиб ўтган шахтёрлар иш ташлаши ҳақида ахборот берди. Съезд ахборотни маълумот учун қабул қилди.

Съезд кечки мажлис бошланишида «КПССнинг маориф, фан ва маданият соҳасидаги сиёсати тўғрисида»ги резолюцияни кўриб чиқди ва қабул қилди. Шундан сўнг мажлис М. С. Горбачев раислигида ўтди.

Съезд партиянинг марказий раҳбар органлари таркибига номзодларни кўрсатиш ва уларни муҳокама қилишга киришди.

МОСКВА. Кремлнинг Съездлар саройи. Суратда: КПСС Марказий Комитетининг Бош котиби М. С. Горбачев съезд делегатлари орасида. Ф. Қурбонбоев олган сурат. (ТАСС—ЎзТАГ телесурати).

ОЛҒА ТОМОН ҚИЙИН ЙЎЛ

Коммунистларнинг партиядаги, мамлакатдаги ҳозирги аҳволнинг энг муҳим масалаларига доир позицияси, танг вазиятдан чиқиш йўлларини излаш съезд ҳужжатларида мужассамлашмоқда. Шунинг учун ҳам съезднинг дастурий баёноти, резолюциясининг ҳар бир қоидаси теварагида шу қадар ўткир, қизғин, баъзан эса ҳаддан ташқари қизғин баҳслар юз бермоқда.

11 июль куни эрталаб раислик қилувчи **А. Н. Муталибов** ҳужжатлар лойиҳаларига доир мунозараларни бошлашдан олдин делегат **Д. Н. Кугультинов**га сўз берди. Замонамиз қаҳрамони, учувчи Анатолий Гришченконинг вафоти муносабати билан, деди у, съезд номига коммунистлардан, бошқа фуқаролардан телеграммалар келмоқда. Унинг хотирасини тик туриб ҳурматлаш таклиф қилинади.

Сўнгра делегатлар кун тартибидаги масалаларни муҳокама қилишни давом эттирдилар.

«КПССнинг бюджети ва мол-мулки тўғрисида»ги резолюция лойиҳаси юзасидан таҳрир комиссиясининг раиси **В. А. Ивашко** сўзга чиқади. У делегатларнинг кўриб чиқиши учун комиссия ушбу резолюция лойиҳасини тақдим этганлигини эслатади. Шундан буён ўтган вақт ичида мулоҳазалар ва таклифлар тушди. Уларнинг кўплари дастлабки вариантда партия бюджетининг тузилиши ва ижросини назорат қилиш масалалари кўзда тутилмаганлигига тааллуқлидир. Шу муносабат билан Марказий Комитетга ва Марказий назорат комиссиясига партиянинг ҳозирги иш шароитини ва партия аъзолик бадалларининг тақсимланишини ҳисобга олиб, партия бюджетини шакллантириш ва унинг ижроси, шунингдек партия бюджетини назорат қилишнинг янги воситасини ишлаб чиқишни топшириш кўзда тутилади.

Даволаш базасидан бутун партия манфаатларини кўзлаб фойдаланиш юзасидан бир қанча таклифлар киритилган. Комиссия, деди унинг раиси, даволаш базасидан фойдаланиш тартибини ишлаб чиқиш лозим, деб ҳисоблайди.

Айрим мулоҳазалар ва таклифлар имтиёзлар тўғрисидаги масалаларга тааллуқлидир. Резолюцияга тегишли аниқликлар киритилди. Имтиёзлар комиссиясига бу хусусда партиядаги ишнинг аҳволини уч ой муддат ичида ўрганиб чиқиш ва ўз хулосаларини Марказий Комитет ва Марказий назорат комиссиясининг қўшма мажлисида баён қилиб бериш, қарорни шу йилнинг охиригача матбуотда эълон қилиш таклиф этилди.

Нотиқ таҳрир комиссиясига секретариатдан съезднинг «КПСС мулки тўғрисида»ги қарорининг делегат В. Н. Лисенко имзолаган лойиҳаси тушганлигини маълум қилди. Унинг моҳияти шундаки, КПСС гўё ғайриқонуний йўл билан орттирган ўзининг бутун мулкидан ихтиёрий равишда воз кечиши лозим. Комиссия бу лойиҳани кўриб чиқиб, у Марказий Комитетнинг Сиёсий ҳисоботига доир резолюциясига зиддир, деган хулосага келди. Резолюцияда бундай деб ёзиб қўйилган: съезд партияни иқтисодий ёки сиёсий таъқиб этишга уринишларга барча қонуний воситалар билан қатъий қарама-қарши туриш ниятидадир.

КПСС бюджети ва мол-мулки тўғрисидаги резолюция асос учун қабул қилинади.

Делегатлар лойиҳага бир қанча мулоҳазаларни муҳокама қилганларидан сўнг тузатишларни ҳисобга олиб, КПСС XXVIII съездининг «КПСС бюджети ва мол-мулки тўғрисида»ги резолюциясини қабул қиладилар.

Сўнгра В. А. Ивашко бир қанча делегатлар сиёсий партияларга, жамоат ҳаракатлари ва ташкилотларига КПССнинг муносабати тўғрисида резолюция қабул қилишни таклиф этганликларини эслатди. Таҳрир комиссияси бундай резолюция лойиҳаси устида иш олиб борди. Лекин съезднинг асосий ҳужжатларини, шу жумладан Дастурий баёноти ва Уставни таҳлил қилиб, комиссия бу ҳужжатларда КПССнинг бошқа партиялар ва ташкилотларга муносабати масалалари етарли даражада тўла ёритилган, деган хулосага келди. Ана шуни ҳамда сиёсий партиялар ва жамоат ҳаракатлари тўғрисидаги қонун ҳали қабул қилинмаганлигини эътиборга олиб, таҳрир комиссияси мазкур масала юзасидан резолюция ишлаб чиқишни мақсадга мувофиқ эмас, деб ҳисоблайди.

Делегатлар бу таклифга қўшилдилар.

(Давоми иккинчи бетда).

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси XXVIII съездининг

РЕЗОЛЮЦИЯСИ

КПССнинг БЮДЖЕТИ ВА МУЛКИ ТЎҒРИСИДА

1. КПСС Марказий Комитети Ишлар мудири ўртоқ Н. Е. Кручинанинг КПСС бюджети ва мулки тўғрисидаги маърузаси маълумот учун қабул қилинсин.

2. Съезд таъкидлайдики, бюджетни шакллантириш ва ижро этиш тартиби КПССнинг жамиятдаги янги вазифаларига ва мавқеига секинлик билан мувофиқлаштирилмоқда. Партиянинг моддий базаси ва бюджети тўғрисида ошкоралик ва хабардорлик таъминланмаган. Молиявий ва мулкий масалаларга доир бир қанча қарорларни қабул қилиш чоғида партиянинг сайлаб қўйилган органларининг, коммунистларнинг фикри ҳисобга олинмаган. КПСС Марказий Комитети, партия комитетлари маблағдан оқилона фойдаланмасликка, объектлар қурилишида ортиқчаликка, КПССга қарашли мулкни топшириш чоғида ўзибўларчиликка йўл қўйганлар.

3. Съезд бюджетни шакллантириш манбаларини ривожлантириш ҳамда партия мулкидан оқилона фойдаланиш хусусида партия комитетлари ва бошланғич партия ташкилотларининг ҳуқуқлари ва бурчларини кенгайтириш учун ҳаракат қилади. Партия ташкилотларининг молиявий-хўжалик фаолияти регионларнинг ўзига хос хусусиятлари ҳисобга олиниб, демократик асосларда қурилиши, бунда КПСС ҳар бир ташкилоти иши учун зарур моддий шароитни яратиш кўзда тутилиши лозим.

4. Съезд КПСС Марказий Комитетига ва КПСС Марказий назорат комиссиясига шу йилнинг охиригача партия ташкилотларининг мустақиллиги кенгайиб бораётган, ўзини ўзи пул билан таъминлашга, пул маблағларини бошланғич партия ташкилотлари фойдасига қайта тақсимлашга ўтиш шароитида партия бюджетини шакллантириш, ижро этиш ва назорат қилишнинг янги воситаларини ишлаб чиқишни, ишни партия комитетларининг, партия муассасаларининг структураларини такомиллаштириш, ходимларнинг штатли сонини камайтириш йўли билан умумий харажатларни қисқартириш сари олиб боришни топширади. КПССнинг мавжуд даволаш базасидан партия барча аъзоларини даволаш ва уларнинг дам олиши учун фойдаланилсин.

5. Съезд тасдиқлайдики, КПСС қонунга мувофиқ ўзининг коммунистларнинг кўп авлодлари томонидан барпо этилган мулкига эгалик қилиш, фойдаланиш ва тасарруф этиш ҳуқуқини амалга оширади, умумпартия мулкини партиянинг дастурий ва Уставдаги мақсадларига эришиш йўлида амалий ишларни олиб бориш учун зарур шарт-шароит деб билади.

КПСС Марказий Комитети, КПСС Марказий назорат комиссияси 1990-1991 йилларда КПСС мулки бўлган объектларни эксперт баҳоласинлар ва улардан самаралироқ фойдаланиш юзасидан таклифларни ишлаб чиқсинлар. КПСС мулкини сотиш, топшириш ҳамда беришнинг бошқа турлари фақат коммунистларнинг фикри ҳисобга олиниб, КПСС Уставида ва қонунда белгилаб қўйилган тартибдагина бўлиши мумкин.

Партия комитетлари, КПСС ташкилотлари ва муассасалари юридик шахс ҳуқуқини тўла даражада амалга оширсинлар, партиянинг молиявий ва моддий ресурсларини мустаҳкамлаш учун улардан оқилона фойдалансинлар.

6. Съезд тузилган имтиёзлар комиссиясига партиядаги ишларнинг аҳволини уч ой муддатда ўрганиб чиқиб ўз хулосалари ва таклифларини КПСС Марказий Комитети ва КПСС Марказий назорат комиссиясининг қўшма мажлисига киритишни топширади. Ушбу масалага доир қарор шу йилнинг охиригача партия матбуотида эълон қилинсин.

* * *

Съезд партия комитетлари, бошланғич ташкилотлар, ҳар бир коммунист партия мулкини мустаҳкамлашда фаол қатнашади, КПСС фаолиятининг янги шароитида моддий воситалардан ва пул маблағларидан самарали фойдаланишга эришадилар, деб ишонади.

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТЛАРИ БИЛАН УЧРАШУВ

11 июль куни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби, жумҳурият Президенти И. А. Каримов КПСС XXVIII съездининг матбуот марказида совет ва чет эл журналистлари билан учрашди. Ҳозир коммунистлар халқнинг партияга ишончини, партия обрўсини тиклашлари, жамиятдаги пешқадамлик мавқеи учун курашишлари зарур, деб тез-тез айтилаётган гаплар асосида унинг сўзлари ғоят ишончли янгради.

И. А. Каримов айтган гаплардан қуйида келтирамиз: Ўзбекистонда Компартиянинг аҳволи бошқа жумҳуриятлар ва умуман Иттифоқимиздагидан бирмунча фарқ қилади. Ўзбекистон Компартиясининг яқинда бўлиб ўтган йигирма иккинчи съезди у етакчи, асосий куч бўлиб қолаётганлигини, мамлакатимиз бошқа регионларидаги каби унинг обрўси пасаймасдан, аксинча кўтарилаётганлигини кўрсатди. Партияга бир ярим йил ичида йигирма икки минг киши аъзо бўлиб кирди, ундан бир минг беш юз етмиш киши чиқди.

Айни вақтда И. А. Каримов партияни жумҳуриятимиздаги етакчи куч эканлигини айтиб, у **ҳозирча** шундай бўлиб қолаётганини алоҳида таъкидлади. Кўп партиялилик сари қадам ташлаётган жумҳуриятнинг раҳбари бўлган, вазиятни ҳушёрлик ва вазминлик билан баҳолай оладиган, «ҳозирча» дейишига кўра, бошқа ижтимоий-сиёсий ҳаракатлар билан турли хил мусобақалар бўлишини истисно этмаётган биринчи котибга муносиб баҳо бериш керак. Айни пайтда Ўзбекистон коммунистларининг раҳбари Компартиянинг жумҳурият, унинг халқи манфаатларига содиқлиги, шу асосда ушбу манфаатларни ҳимоя қилаётган ҳамда социалистик ҳаракат дастури томонида турган ҳар қандай кучлар билан ошкора ҳамкорлик қилишга интилаётганлиги унинг мавқеи мустаҳкамлигига бўлган ишончдан дарак беришини айтди.

МОСКВА. Кремлнинг Съездлар саройи. Суратларда: Ўзбекистон делегациясининг совет ва чет эл журналистлари билан учрашуви; Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби И. А. Каримов журналистлар саволларига жавоб бермоқда. Ф. Қурбонбоев олган суратлар. (ТАСС—ЎзТАГ телесурати).

Журналистлар билан учрашувда Ўзбекистоннинг Иттифоқ шартномасига асосланган бўлажак Совет федерациясидаги мақоми қандай бўлади, деган савол ҳам берилди. Мазкур масала юзасидан бизнинг фикримиз битта, деб жавоб қайтарди И. А. Каримов: Иттифоқ шартномасини бундан аввалроқ тузиш керак эди. Агар биз ҳозирги пайтда ўзимизни жуда безовта қилаётган воқеалардан олдинда бора олганимизда, деб сўзида давом этди у, Иттифоқ шартномаси, эҳтимол, миллатлараро тўқнашувларнинг ҳам, ҳам сиёсий, ҳам ижтимоий танглигининг ҳам олдини олишга имкон берган бўлур эди. Энди шартноманинг ўзи ҳақида гапирадиган бўлсак, у биз Иттифоқ идораларига ихтиёрий равишда қандай ваколатларимизни беришни, жойларнинг ўзида эса нималарни ҳал этишимизни белгилаб бериши керак. Мен мудофаа, халқаро сиёсат масалаларини, айтайлик, коммуникация, темир йўл, ҳаво йўллари сингари жумҳуриятлараро масалаларни марказ ихтиёрига бериш керак, деб ҳисоблайман. Қолган барча масалалар иттифоқдош жумҳуриятда ҳал қилиниши лозим ва биз ҳар бир иттифоқдош жумҳуриятнинг мустақиллигини шунда деб биламиз.

Кутилганидек, Ўш воқеаларига муносабат ҳақида ҳам сўрашди. Жумҳурият раҳбарияти фикрини изҳор қилар эканман, деб жавоб қайтарди И. А. Каримов, Ўш воқеалари учун масъулият энг аввало Қирғизистон раҳбарияти ва жамоатчилиги зиммасига тушади ва фақат улар ўз масалаларини ҳал қилишлари керак. Биз Ўш вилоятида бўлган тўқнашув жумҳуриятлараро тўқнашувга айланишидек аҳволга ҳеч қачон йўл қўйишни хоҳламасдик. Бу Қирғизистоннинг ички иши эканлигини яна бир марта такрорлайман. Лекин, айни вақтда биз Ўзбекистонда туриб, Ўш вилоятида қилинган жаҳолатпарастликка бефарқ қарай олмаймиз. Шу сабабли, модомики, биз ягона федерацияда яшаётган, унга муайян ваколатлар берган эканмиз, мазкур масалада бизнинг бутун Совет федерация-

(Давоми иккинчи бетда).

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXVIII съезди

ОЛҒА ТОМОН ҚИЙИН ЙЎЛ

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Делегатларнинг иқтисодий ислоҳотни ўтказишда КПСС сиёсати тўғрисидаги масалага доир резолюция лойиҳаси устидаги ишлари съезддан олдиноқ бошланган эди, деди ана шу лойиҳани тайёрлаш комиссиясининг раиси **Н. И. Рижков.** Ҳаммаси бўлиб салкам 70 та мулоҳаза, таклиф, турли муқобил вариант ҳисобга олинди. Комиссия съезд томонидан ташкил этилган ижтимоий-иқтисодий масалалар секциясининг барча материалларини, шунингдек ялпи мажлисларда ушбу мавзудаги ҳамма нутқларни диққат билан кўриб чиқди. Тақдим этилган муқобил ҳужжатлар ва лойиҳага қўшимчалар ҳам кўриб чиқилди.

Комиссия бундай қатъий хулосага келди: бозор муносабатларига ўтмай туриб иқтисодиётни барқарорлаштириб бўлмайди. СССР Министрлар Советининг Раиси съездни ишонтириб айтдики, хўжалик фаолиятини яхшилашга доир барча аниқ-равшан таклифлар ҳукуматнинг ишида иложи борича тўла ҳисобга олинади.

Комиссия резолюция номини қуйидагича ўзгартиришни таклиф қилди: «Иқтисодий ислоҳотни ўтказишда ва бозор муносабатларига ўтишда КПССнинг сиёсати тўғрисида».

Резолюция лойиҳаси асос учун қабул қилинади, уни муҳокама қилишни бошлаш таклиф этилади.

А. А. Сергеев «Марксча платформа» ва ташаббускор съезд номидан киритилган резолюция муқобил лойиҳасининг асосий қоидалари билан делегатларни таништирди. Комиссия раиси резолюция лойҳасини тайёрлаш чоғида барча муқобил таклифлар кўриб чиқилганлигини яна бир бор таъкидлади.

Сўзга чиққан **В. Н. Лисенко** бевосита муҳокама қилинаётган мавзудан четлашди. У бугун, 11 июль куни мамлакат шахтёрлари ҳукумат истеъфо беришини талаб қилиб, ялпи сиёсий иш ташлаш ўтказаётганликларини айтди ва бу талабни съезд номидан қўллаб-қувватлашни таклиф қилди. Лекин унга ҳукуматнинг истеъфосини муҳокама қилиш Олий Советнинг вазифаси эканлиги айтилди. Шу муносабат билан таклиф овозга қўйилмади.

Н. Я. Азаровнинг нутқи залда қизғин жонланишга сабаб бўлди, унинг гапларига қараганда, мажлисда раислик қилувчининг ҳаракатлари қаноатлантирмайди, шу муносабат билан у президиумдан уни алмаштиришни сўради.

М. С. Горбачев парламентга хос бўлмаган бу фикрга жавоб қайтарди. У бундай деди: агар биз партия съездини яна бир митингга айлантирсак, бу ҳеч нарса бермайди. Митинглар мамлакатда ҳамон давом этмоқда. Яна бир митинг вазиятни ўзгартирмайди, лекин умуман биз бу ерда масалаларни қандай ечаётганлигимиз ҳақида мулоҳазалар учун баҳона бўлади. Бош котиб агар съездда нормал вазият бўлса, у ҳолда ўртоқ Муталибов мажлисни бошқара олади, чунки у тажрибали ва билимдон одам, деб илова қилди.

Сўнгра Бош котиб иш ташлаш ва ҳукуматнинг истеъфоси билан боғлиқ нутқлар хусусида ўз фикрини айтди. У шахтёрлар вилоятларидан ҳар куни маълумот олиб турганлигини маълум қилди. Ялпи иш ташлашга умид қилган, одамларни иш ташлашга ундаган кишиларнинг умидлари оқланмайди. Ҳеч қандай ялпи иш ташлаш йўқ. Асосан митинглар ўтмоқда. Кўпгина шахталарда иш давом этяпти. Умуман, биз шахтёрлар вазиятни тушунганликларини ҳис этяпмиз, бу ерда эса ундай эмас, ўртоқ Лисенко оловга мой қуймоқчи бўляпти. Мана шу кунлар давомида биз шахтёрлар билан мулоқот олиб боряпмиз, вазиятни қийин дейиш мумкин бўлсада, ҳар ҳолда ҳамжиҳатлик мавжуд. Биз ана шу мулоқотни давом эттираверамиз.

Делегатлар резолюцияни муҳокама қилишни давом эттирдилар ва овоз бериш натижасида съезд бу резолюцияни қабул қилди.

КПСС аграр сиёсатини амалга ошириш тўғрисида съезд резолюцияси лойиҳасини ишлаб чиқиш комиссиясининг раҳбари **Е. К. Лигачев** бир кун олдин делегатлардан тушган мулоҳазалар ва таклифларни комиссия диққат билан кўриб чиқиб, ҳужжатни тайёрлаш чоғида уларнинг кўп қисмини ҳисобга олганлигини айтди.

Нотиқ энг муҳим таҳририй ўзгаришларга тўхталиб ўтди. Комиссия аввало резолюция лойиҳаси номини ўзгартирди. Энди бу ном қуйидагича баён қилинади: «Деҳқонларнинг аҳволи ва КПСС аграр сиёсатини амалга ошириш тўғрисида». Резолюция лойиҳасининг номи шунинг учун ўзгартирилдики, деб таъкидлади комиссия раҳбари, озиқ-овқат муаммосининг ҳал этилиши кўп жиҳатдан аввало деҳқонларга, уларнинг ижтимоий-иқтисодий аҳволига боғлиқ.

Комиссия XIII беш йилликда XII беш йилликка нисбатан давлат капитал маблағлари ва қурилиш-монтаж ишлари лимитларини икки баравар кўпайтиришни съезд ёқлаб чиқишини зарур, деб ҳисоблади. Шундай қилинса, мамлакат аҳолисининг эҳтиёжларини қондирадиган миқдорда озиқ-овқат маҳсулотлари етиштириш ва қишлоқни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш таъминланади. Шунингдек қишлоқда яшаш ва ишлаш учун кўчиб бориш истагини билдирган шаҳарликларга кенг имтиёзлар беришни ёқлаш ҳам таклиф этилди.

Резолюция лойиҳаси асос учун қабул қилинди, шундан сўнг делегатлар бандма-банд фаол муҳокама қила бошладилар. Баъзилар хусусий масалаларга эътиборни қаратдилар, бошқалар бошқача ёндашувни таклиф этдилар: янгидан сайланган КПСС Марказий Комитетига қишлоқни ижтимоий-иқтисодий юксалтиришнинг кенгайтирилган режаларини ишлаб чиқишни ва қонун лойиҳаси сифатида уни СССР Олий Совети кўриб чиқиши учун тақдим этишни топшириш лозим. Делегатлар бундай режалар зарурлигини ҳозир қишлоққа эътибор бўшашиб кетганлиги билан асосладилар. Шугина эмас, деди делегатлардан бири, ҳозирги босқичда КПССнинг аграр сиёсати қониқарсиз амалга оширилмоқда. Делегатлар барча асосий фондларни қишлоқ хўжалик корхоналари меҳнат жамоаларига мулк сифатида текинга топшириш тўғрисидаги таклиф билан СССР Олий Советига мурожаат қилишни ҳам таклиф этдилар.

Қизғин тус олган мунозарада **Н. И. Рижков** қатнашди. У қишлоқ хўжалиги учун давлат капитал маблағларини анча кўпайтиришни съезд ёқлашига қўшилди ва келгуси беш йилликда агросаноат комплексини устун даражада ривожлантириш учун шундай қилишни зарур, деб ҳисоблади. Аммо ҳозир, деб таъкидлади ҳукумат бошлиғи, капитал маблағларни икки баравар кўпайтириш тўғрисидаги таклифни қабул қилиш реал эмас. Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришгагина эмас, бошқа тармоқларга ҳам капитал маблағ етишмаяпти. Делегатлар СССР Министрлар Советининг Раисининг келтирган далилларига қўшилдилар. Уларнинг баъзилари комиссиянинг капитал маблағни икки баравар кўпайтириш тўғрисидаги таклифи мамлакатдаги ҳозирги шусиз ҳам мураккаб иқтисодий вазиятни ҳисобга оладиган бўлсак, аслида пухта ўйланмаган таклиф деган фикрни ҳам айтди.

Съезд тузатишлар ва таклифларни ҳисобга олиб резолюцияни қабул қилди.

Одатдагидек танаффусдан олдин президиумга тушган хатлар ўқиб эшиттирилди. Шу хатлардан бирининг мазмуни бундай: Иркутск вилоятининг шахтёрлари ва кончилари шахтёрларнинг иш ташлашини қўллаб-қувватламайдиларгина эмас, бугун улар ўз митингларида иш ташлашни мамлакатдаги иқтисодий вазиятни беқарор қилувчи омил сифатида қораладилар. В. С. Панченко имзо чеккан (Черемховский кўмир регионни).

Зал ўқиб эшиттирилган бошқа хатларни ҳам қарсаклар билан кутиб олди: «Қисқача баёнотга рухсат этгайсиз, ўртоқ Лисенко бутун «Демократик платформа» ва унинг тарафдорлари номидан гапириш учун ваколатга эга эмас. Г. Г. Гусев»; «Делегатларнинг бир қисми ўз нутқларида халқ, коммунистлар номидан гапириш ҳуқуқини ўзлаштириб олаётганликларини ва бундан фойдаланаётганликларини мутлақо ўринсиз деб ҳисоблайман. Ўз ҳаракатлари учун масъулиятли бўлиш керак. Делегат Стрижак».

Делегациялар вакилларининг йиғилиши танаффус вақтида КПСС Марказий Комитети Бош котиби ўринбосари лавозимига номзодни муҳокама қилди. Ушбу мажлисда раислик қилаётган **М. С. Горбачев** делегатларга муҳокама натижалари тўғрисида ахборот бериб, делегатлар вакиллари кенгаши Бош котиб ўз ўринбосари лавозимига номзодни кўрсатиш чоғида муайян имтиёзга эга бўлиши лозим деган фикрга қўшилганлигини маълум қилди. Сиз билан биз партияда ана шундай одам зарур деган фикрга келдик. Шуниси ҳам равшанки, биз кўпгина жиҳатларни ҳисобга олиб номзод танлашимиз керак. Бу номзод ҳозирги масъулиятли даврда партия манфаатларини кўзлаб фаол ҳаракат қилиши керак.

Марказий Комитетнинг Бош котиби ўз нуқтаи назарини далиллар билан исботлаб вакиллар кенгашида ўзи ва ўринбосари ўртасида ҳамжиҳатлик бўлишини, уларнинг муносабатларида ҳозирги қийин вазиятда партия учун фақат маҳрумликка айланиши мумкин бўлган ажралиш пайдо бўлмаслиги лозимлигини ҳисобга олишни илтимос қилди.

Ана шуларни ҳисобга олиб, ҳаммасини пухта ўйлаб, олдиндан жумҳуриятлар Компартиялари Марказий Комитетларининг биринчи котиблари билан маслаҳатлашиб, деб давом этди М. С. Горбачев, мен номзодни танладим ва КПСС Марказий Комитети Бош котибининг ўринбосари лавозимига Украина Компартияси Марказий Комитетининг собиқ биринчи котиби, ҳозир эса Украина ССР Олий Советининг Раиси ўртоқ Владимир Антонович Ивашкони сайлашни съездга таклиф этишга қарор қилдим.

Нотиқ бу номзоднинг сиёсий ва ишчанлик фазилатларини қисқача таърифлаб, унинг одамларни бирлаштириш, мулоқот олиб бориш, ҳамкорлик қилиш қобилиятини таъкидлади.

Сўнгра М. С. Горбачев вакиллар йиғилишида КПСС Марказий Комитетининг котиби Е. К. Лигачев, КПСС Астрахан вилоят комитетининг биринчи котиби И. Н. Дьяков, Арманистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи котиби О. И. Лобов, Белоруссия Компартияси Минск вилоят комитетининг биринчи котиби А. А. Малофеев, СССР ички ишлар министри В. В. Бакатин, ВЦСПС раиси Г. И. Янаев, КПСС Марказий Комитетининг котиби А. Н. Яковлев, Қозоғистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби, Қозоғистон ССР Президенти Н. А. Назарбоев номзодлари ҳам кўрсатилганлигини айтди. Шулардан ўртоқ Дьяков, Лобов, Малофеев, Бакатин, Янаев, Яковлев ва Назарбоев ўз номзодларини қайтариб олдилар. Шундай қилиб, кенгаш съездга икки номзод — В. А. Ивашко билан Е. К. Лигачев номзодини таклиф этди.

Мажлисда раислик қилувчи номзодлар рўйхатига қўшимча таклифлар бўладими, деган савол билан делегатларга мурожаат қилади. Қўшимчалар эса кўп бўлди. Делегациялар вакиллари кенгашида бўлгани каби Н. А. Назарбоев билан А. А. Малофеев номзодлари яна тилга олинди. Номзодлар рўйхатига КПСС Марказий Комитети бўлим мудири В. А. Купцов, КПСС Марказий Комитетининг котиби, «Правда» газетасининг бош муҳаррири И. Т. Фролов, Украина Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби С. И. Гуренко, Латвия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби А. П. Рубикс номлари ҳам киритилди. Ленинградлик делегат, Ленсовет номли технология институтининг ректори А. С. Дудирев ўз номзодини кўрсатди.

Сўнгра раислик қилувчи бир қанча делегатларнинг КПСС Марказий Комитети Бош котибининг ўринбосари лавозимига даъвогарларнинг ёш цензини чеклаб қўйиш тўғрисидаги таклифини муҳокамага қўйди. Партия янги Устави комиссиясининг иши вақтида, деб тушунтирди М. С. Горбачев, бундай масала кўриб чиқилди. Ҳозир бундай қилишнинг фойдаси йўқ деган фикр айтилди, чунки сайлов муқобил номзодлар асосида ўтказилади, сайланган одам эса бу лавозимда сурункасига икки муддатдан ортиқ ишламайди. Бундан ташқари у ёки бу лавозимни кимга ишонишни демократик асосда ҳал қилиш имконини берадиган кўпгина тартиблар киритилди.

Ёшни чеклаб қўйиш таклифи овозга қўйилди. Кўпчилик делегатлар унга салбий муносабатларини билдирдилар.

Сўнгра А. П. Рубикс, В. А. Купцов, С. И. Гуренко, И. Т. Фролов, А. А. Малофеев, Н. А. Назарбоев сўзга чиқиб ўз номзодларини қайтариб олдилар.

Натижада муҳокама учун рўйхатда учта фамилия — А. С. Дудирев, В. А. Ивашко, Е. К. Лигачев фамилиялари қолди.

Номзодларни муҳокама қилиш алифбе тартибида бошланди. **А. С. Дудирев** ўзи ҳақида гапириб берди. 1945 йилда ҳарбий хизматчи оиласида туғилган, ҳозир Ленинград технология институтининг ректори бўлиб ишламоқда. Техника фанлари доктори, профессор, 300 га яқин илмий асарлари эълон қилинган. 1974 йилдан КПСС аъзоси, институт партия бюроси котиблигига, партия комитети котиблигига сайланган, ҳозирги вақтда КПСС Ленин район комитети бюросининг аъзоси. Уйланган. Қизи бор.

Номзод КПСС Марказий Комитети Бош котиби ўринбосарининг лавозими Бош котибнинг фикрларига қўшилиш ва унинг сиёсатини амалга ошириш вазифасини юклашига ишонганлиги учун ўз программасини баён қилмади. У партия раҳбарлигида ёш цензини жорий этишни ёқлаб гапирди ва партияни «қонунлардан четга олиб кетиш тўғри эмас» деди. Делегат мисол учун корхона раҳбари ёши 65 дан ошмаслиги лозимлигини эслатиб ўтди.

Мен бир умр имтиёзларсиз ишлаб келдим ва коммунистлар қандай яшаётганликларини яхши биламан, деди даъвогар. Унинг фикрича, мана шу вазият партиянинг раҳбарлик лавозимига сайланган тақдирда ижобий роль ўйнаши мумкин.

Маълумотлар етарли бўлди чоғи, нотиққа кўп савол берилмади. Даъвогарнинг мамлакатда амалга оширилаётган иқтисодий жараёнларга, пинҳоний иқтисодиёт муаммоларига муносабатини сўрашди. «Менинг шахсий жамғармам — 1500 сўм, ҳалол меҳнат билан топилмаган пулга мен салбий қарайман», — деган жавоб айтилди. Мафкуравий дастур тўғрисидаги саволга номзод бирор дастурнинг тарафдори эмасман, чунки коммунист сифатида ўз нуқтаи назарим бўлишига ҳақлиман, деб жавоб қилди.

В. И. Ивашко ўзи ҳақида гапириб, 1932 йилда Украинада туғилганини айтди. Узоқ вақт партиявий ишда бўлди, маълум даврда Афғонистонда маслаҳатчи сифатида бўлди, сўнгра яна турли партиявий лавозимларда, шу жумладан Украина Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи, кейин эса биринчи котиби лавозимида ишлади. Сўнгги вақтда жумҳурият Олий Советининг Раиси сифатида меҳнат қилмоқда.

Энг муҳим масалаларга қандай қарашини тушунтириб, қайта қуришнинг эътиқодли тарафдори эканлигини, унинг наздида мамлакат қайта қуришда ечиканлигини айтди. КПСС Марказий Комитети Бош котиби ўринбосари лавозимига даъвогар бундай деди: қаерда бўлмайин, мен жамиятимиз манфаатларини кўзлаб, у чинакам социалистик жамият бўлиши учун ишлайман.

Биз партиянинг ажралишига йўл қўймаслигимиз керак, деб таъкидлади нотиқ. Партиясиз қайта қуриш бўлмаслигини, у охирига етказилмаслигини тушуниш керак. Чунки бошқа ҳеч қандай куч қайта қуриш вазифаларини ҳал этишга қодир эмас. Биз партияни янгилашимиз, бир қанча ҳолларда унинг устун вазифаларини ўзгартиришимиз керак.

Нотиқ ўзининг иқтисодиётни тубдан қайта қуриш тарафдори эканлигини айтиб, маҳкамачилик билан идора этишдан қутилиш, уни горизонтал принцип асосида қуришни ёқлаб чиқди. Шу билан бир вақтда деярли эртаги кундан бошлаб, иқтисодиётнинг у ёки бу шаклига ўтиш тўғрисида эълон қилишга қарши чиқди. Аста-секин амалга ошириладиган ислоҳотлар зарур.

В. А. Ивашко КПСС Марказий Комитети Бош котиби ўринбосари лавозимига номзоди муҳокама қилинишидан олдин Украина Олий Совети Раиси лавозимидан кетиш ҳақида нима учун ариза берганлиги тўғрисидаги саволга унинг ибораси билан айтганда ана шундай қарор қабул қилишга мажбур қилган фожиали вазият хусусида тушунтириб берди. КПСС съездида қатнашиш учун Москвага жўнаб кетгандан кейин Украина парламентидаги антикоммунистик, бузғунчи кучлар жумҳурият Олий Совети Раисининг қайтиб келишини талаб қилдилар. Афсуски, бу ҳақдаги қарорни коммунист депутатлар ҳам қўллаб-қувватладилар. Нотиқ жумҳуриятда олий давлат лавозимидаги шахс номидан фойдаланмасликлари учун ана шу лавозимдан истеъфога чиқиш тўғрисида ариза беришдан бошқа чора қолмаганлигини айтди. Ўз ихтиёри билан лавозимдан воз кечиш Украинадаги социализм ғояси душманларига ўз вазифаларини муваффақиятли ҳал қилиш имкониятини бермайдими, деган саволга жавоб қайтариб, даъвогар ана шу лавозимга яна коммунист сайланади, деган ишончни билдирди.

КПСС Марказий Комитети Бош котибининг ўринбосари лавозимига номзод социализмга муносабати хусусида ўз позициясини тушунтириб, бундай деди: социалистик ғоядан бошқа яхши ғоя йўқ, у бутун дунёда жорий этилмоқда. Биз унга аввало Октябрь инқилоби билан, сўнгра эса иккинчи жаҳон урушидаги ғалаба билан жуда катта ҳисса қўшдик ва у тантана қилиши керак.

Мулкчилик турли шаклларининг тенг ҳуқуқлилигига, партия номини ўзгартиришга, шунингдек партиянинг эҳтимол тутилган ташкилий структурасига ўз муносабати тўғрисида гапириб, номзод мулкни капиталистларга сотишга қатъиян қарши эканлигини, партиянинг ҳозирги номи коммунистик ғояга тўла мос эканлигини ва у КПССда ҳар қандай янги ташкилий структураларни излашни мақбул деб билишини айтди.

Минбарга **Е. К. Лигачев** кўтарилади. Янгиланиш ва қайта қуриш масалаларида менинг позициям сизларга маълум, деди у. Съезд иш олиб борган кунларда позициям ўзгаргани йўқ, балки янада мустаҳкамланди. Менимча, съездда кучларнинг бирлашиш жараёни бормоқда. М. С. Горбачев Марказий Комитет Бош котиби этиб сайланганлиги бунга мисол бўла олади. Энг муҳими, съезд қарорларини амалий ишларга айлантиришдир, ана ўшанда энг қийин бўлади. Мен қайта қуриш тарафдориман, ижтимоий турмуш барча соҳаларини ислоҳ қилиш тарафдориман, лекин ғоят изчиллик билан, аста-секин, оғишмай, босқичма-босқич ислоҳ қилиш тарафдориман.

Ҳозир бизнинг авлодимиз нималарга қодир эканлигини исботлаши лозим, деди нотиқ. Унинг фикрича, масала жуда равшан: ё Совет Иттифоқи кўп миллатли социалистик давлат сифатида йўқ бўлади ёки аввалги каби башар маърифати бошида бораётган давлатлар орасида ўзининг муносиб жойини эгаллайди. Мен мустаҳкам социализм позицияларида турувчи кучларни бирлаштириш тарафдориман, деди Е. К. Лигачев.

У давомийлик, айниқса кадрлар тўғрисидаги масалада давомийлик ҳақида ўйлаш лозимлигини таъкидлади. Партия ана шундай ҳаракат қилганида у хато қилмаган эди, деди номзод. Даъвогар олди ва сотди объекти бўлган хусусий мулкнинг эътиқодли душмани эканлигини ҳам айтди. 70 йил ичида биз ўз турмуш тарзимизни барпо этдик, деб далил келтирди у. Хусусий мулкнинг бизга нима ҳожати бор?

Делегат И. Г. Антоновнинг нима учун Е. К. Лигачев сайловчиларнинг илтимосига мувофиқ ўз вақтида Тольятти шаҳрига келмади ва уларнинг хатига жавоб қилмади, деган саволига жавоб қайтариб, даъвогар кечирим сўради, шу билан бирга ўз сайловчилари билан уч марта учрашганлигини айтди.

Номзод Марказий Комитет Бош котиби билан биргаликда ишлашда қийинчилик бўлдими, деган саволга жавоб бериб: ҳа, бизда тактик келишмовчиликлар бор, лекин стратегик тафовут йўқ, деди. Мен ҳеч қачон қайта қуриш йўлига ғов бўлмаганман. Партиянинг «сўллашуви», «ёшариши» тўғрисида нима дейсиз деган саволга бундай жавоб берилди: мен партия чинакам марксча-ленинча партия бўлиши тарафдориман. «Ўнг», «сўл» сўзларини мен яхши тушунмайман.

Нотиқ делегат А. А. Собчакнинг (Ленинград) Тбилисидаги воқеалар кунларида унинг роли хусусидаги, делегат В. П. Ивановнинг (Донецк вилояти) одоб доирасидан чиқиб, даъвогар «бутун мамлакатни талонга ўтказиб қўйди» деган гапларига, афкор оммада Е. К. Лигачев ўзгаришлар душмани сифатида танилган деган делегат Н. Н. Герасимов (Коми АССР) саволларига ҳам жавоб берди.

Делегатлар номзодлар хусусида музокара бошламаслик керак, деган фикрга келдилар.

Яширин овоз бериш учун рўйхатга А. С. Дудирев, В. А. Ивашко, Е. К. Лигачев фамилиялари киритилди.

Раислик қилувчи **М. С. Горбачев** кечки мажлисни очиб қуйидагиларни маълум қилди: танаффус вақтида съезд секретариатига бир гуруҳ делегатлар мурожаат этиб, партия анжуманининг ишини албатта эртаги жума куни тугаллаш истагини билдирдилар. Бу — бир қанча делегацияларнинг тилагидир. Бу тилакни амалга ошириш учун, деди раислик қилувчи, жадалроқ ишлаш, агар зарур бўлиб қолса, кечроқ қолиб ишлаш керак бўлади. Бутун съезд қўллаб-қувватлаган тақдирдагина шундай ишлаш мумкин.

КПСС Марказий Комитетининг Бош котиби хўжалик раҳбарлари, халқ таълими идораларининг вакиллари, ҳарбийлардан иборат бўлган бир қанча делегатлар мен билан учрашишни илтимос ҳам қилдилар, деди. Съезднинг ҳаддан ташқари тиғиз графигида имкони бўлса, шундай учрашув ўтказилади. Агар иложи бўлмаса, бундай учрашувни съезддан кейин ўтказишга ҳаракат қиламиз, деди М. С. Горбачев.

У фикрлашувлардан кейин делегацияларнинг кенгаши КПСС Марказий назорат комиссиясининг раиси лавозимига КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига номзод Б. К. Пугонинг номзодини муқобилсиз таклиф этди. Б. К. Пуго шу пайтга қадар КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Партия назорати комитетининг раиси бўлиб ишлаб келган эди.

Сўнгра КПСС Марказий назорат комиссиясининг раиси лавозимига бошқа номзодлар кўрсатилди. «Северовостокуголь» бирлашмаси «Кадикчанская» шахтасининг участка бошлиғи ёрдамчиси В. Д. Блудов, КПСС Марказий Комитетининг котиби Ю. А. Манаенков, Украина Компартияси Запорожье шаҳар комитетининг биринчи котиби П. М. Ванат номлари тилга олинди, Олис радиоалоқа илмий-тадқиқот институти партикомининг котиби В. А. Прохоров ўз номзодини таклиф этди.

Съезд номзодлар кўрсатишни тўхтатиш ҳақидаги таклифни қўллаб-қувватлади.

Шундан кейин сўзга чиққан В. Д. Блудов, П. М. Ванат, Ю. А. Манаенков ўз номзодларини қайтариб олишларини айтдилар.

В. А. Прохоров ўз номзодимни кўрсатар эканман, партия ичидаги ахлоқ-одоб муҳитини яхшилашга шахсий ҳисса қўшиш зарурлигига амал қилдим, деди. Унинг фикрича, КПСС Уставининг лойиҳаси унчалик демократик руҳда эмас. Шу боисдан ҳам, деб ҳисоблайди илмий-тадқиқот институти парткомининг котиби, ички партия турмушини демократиялашни ҳимоя қилиш Марказий назорат комиссиясининг бош вазифаларидан бири бўлиб қолиши керак.

Нутқда раис лавозимига ўз номзодини кўрсатган делегатнинг назарида, комиссиянинг бошқа вазифалари ҳам тилга олинди: Марказий назорат комиссияси фақат ички партиявий демократия масалалари билан шуғулланиши, коммунистларнинг ҳуқуқларини партократиядан ва ташқаридаги ғайри коммунистик кучларнинг хуружидан ҳимоя қилиш қуроли бўлиб қолиши лозим. Нотиқнинг фикрича, Марказий назорат комиссияси партиянинг мол-мулки ва унинг бюджети тўғрисидаги масалада ўз сўзини айтиши керак.

Сўнгра **Б. К. Пуго**га сўз берилди. У ўз номзоди кўрсатилгани учун миннатдорчилик изҳор этиб, ўз таржимаи ҳолини айтиб берди ва Марказий назорат комиссиясининг раҳбари қандай вазифаларни ҳал этиши лозимлиги хусусидаги фикрини баён қилди. Партия назорати ҳам, деди номзод, партия ишида бўлгани сингари камчиликларга йўл қўйди. Биз соф хўжалик масалалари билан жуда кўп шуғулландик, баъзан партия назоратининг ишини халқ назоратининг ишидан ажратиш қийин эди. Мен партия назорати комитетига келганимдан кейин бу аҳволни ўзгартиришга ҳаракат қилган бўлсам ҳам, аммо қила олган ишларим мени қаноатлантирмайди. Баъзи ишларни қилишга муваффақ бўлинди, ҳозир биз тўғри йўлдан боряпмиз. Партия ташкилотларининг бевосита фаолиятига тааллуқли масалалар билан аввалгидан кўра анча кўпроқ шуғулланаяпмиз. Партияда мавжуд бўлган ҳамма фикрларни қадрлашга интилаяпмиз. Партия назорати «тўқмоқ»қа айланиб қолмаслиги керак.

Партия назорати умуман керакми? Ҳозирги босқичда керак деб ўйлайман, деди номзод. Демократия ҳақида жон деб гапирадиган, аммо уни ривожлантириш учун жуда кам иш қиладиган одамлар, шу жумладан раҳбарлар орасида ҳам жуда кўпайиб кетган. Бунинг устига энди илгари Марказий тафтиш комиссиясига тегишли бўлган янги вазифалар Марказий назорат комиссиясига топширилмоқда.

Нотиқ делегатларнинг саволларига жавоб қайтариб, Партия назорати комиссиясининг ходимлари орасида пенсия ёшидаги кишилар деярли қолмаганини, аммо бу ишда катта ҳаётий тажрибага эга бўлган кишилардан фойдаланмасдан иложи йўқлигини таъкидлаб ўтди. Партия назорат комитетининг раиси партияда платформаларга йўл қўйиш мумкин ва ҳатто мақбул эканини уқтириб ўтди. Фракция фаолиятига келганда, партияни ичкаридан парчалашга интилувчи аъзолар энди партия сафларини осонгина тарк этиш имкониятига эгадирлар. Назорат-тафтиш органларининг вазифалари энди республика партия ташкилотлари томонидан белгиланиши лозим.

Коммунистларга тазйиқ ўтказиш йўлидаги уринишларга, масалан, СССР халқ депутати майор Лопатин билан бўлган ҳолдаги уринишларга Марказий назорат комитети ўз вақтида чора кўрмаганлиги хусусида номзод қуйидагиларни таъкидлади: партия назоратининг юқоридан қуйига борувчи тузилмаларинигина эмас, ёндаш тузилмаларини ҳам ривожлантириш, коммунистларни эртароқ босқичларда ҳимоя қилиш лозим. У ўзи илгари бошчилик қилган Латвия Компартиясидаги мураккаб вазият учун ўзи ҳам қисман айбдор эканини тан олди. Бироқ, деди номзод, башарти КПСС ҳозирги съездда янграётган кўпгина қоидаларни икки йил муқаддам ишлаб чиққанида, эҳтимол, Литва Компартиясидаги ишлар ҳам бошқачароқ бўлур эди.

Шундан кейин раислик қилувчининг айтишича, танаффус пайтида бир қанча делегатлар қуйидаги ҳолатга эътиборни қаратганлар: КПСС Марказий Комитетининг амалдаги йўл-йўриғига биноан, модомики, номзодлар муҳокама қилинмаган экан, даъвогарларга эътироз билдиришнинг ҳам иложи бўлмади. Шу сабабли алоҳида ҳар бир ҳолатда муайян номзодни яширин овоз бериш учун рўйхатга киритиш тўғрисидаги масалани ҳал қилиш керак бўлади. Эътирозлар билдирилмаган номзодлар овозга қўймай рўйхатга киритилади. Агар эътироз тушса, бу масала овозга қўйилиши керак бўлади.

Украинадан келган делегатлар гуруҳи В. А. Ивашко Украина ССР Олий Советининг Раиси бўлганлиги сабабли, Украина ССР Олий Советининг тегишли қарорини кутиш зарур, деб ҳисоблаб, шу номзод юзасидан овоз беришни кечиктиришни таклиф қилди. Аммо раислик қилувчи бу масала келишиб олинганини маълум қилди. Турли регионлардан келган бир қанча делегатлар Е. К. Лигачевнинг номзодига қарши гапирдилар. Овозга қўйиш натижасида бу номзодни рўйхатга киритмасликка қарор қилинди.

Бироқ бир неча делегатнинг таклифи билан йўл-йўриқнинг мазкур бандига риоя этиш тўғрисидаги масала овозга қўйилди. Кўпчилик жуда эскириб кетган ҳужжатнинг бу қоидасига амал қилмаслик керак, деган фикрни билдирди.

Шундай қилиб, КПСС Марказий Комитети Бош котибининг ўринбосари лавозимига яширин овозга қўйиш учун рўйхатга А. С. Дудирев, В. А. Ивашко, Е. К. Лигачевнинг номзодлари киритилди.

КПСС Марказий назорат комиссиясининг раиси лавозимига яширин овозга қўйиш учун рўйхатга В. А. Прохоров ва Б. К. Пугонинг номзодлари киритилди.

Дастурий баёнот комиссиясидан **В. А. Медведев**га сўз берилади. Куни кеча ҳужжатни муҳокама қилиш чоғида илгари айтилган 400 та мулоҳаза ва таклифларга қўшимча яна 363 та мулоҳаза ва таклиф тушди, деди у. Бу мулоҳаза ва таклифларнинг ҳаммаси кўриб чиқилди ва улардан 41 таси баёнот лойиҳасига киритилди.

Раис киритилган аниқликларнинг ҳар бири билан делегатларни батафсил таништирди, сўнгра тузатишларни қабул қилиш тўғрисидаги масала бетма-бет овозга қўйилди. Бу тузатишлар соғлиқни сақлашни такомиллаштириш, социал-демократик оқимларга муносабат, партиянинг кадрлар таркибини ёшартириш муаммоларига тааллуқли эди.

Муҳокама силлиққина ўтди, дейиш нотўғри бўлур эди. Бир қанча тузатишлар юзасидан турли фикрлар айтилди, баҳслар бўлди, ҳаммаси муҳокама қилиниб, лойиҳани умуман қабул этиш ҳақида таклиф киритилганидан кейин эса чинакам мунозара авж олиб кетди. Бу мунозара «Суверен давлатлар иттифоқи» деган ибора хусусида эди. Делегат В. И. Алкснииснинг фикрича, бу ибора давлатимизнинг федератив қурилишидан воз кечишни ва конфедератив тузилишга ўтишни билдиради. М. С. Горбачев мунозарага қўшилиб, бу ибора бизга кўп миллатли давлатимиз Иттифоқининг ленинча тушунчасига қайтиш имконини беради, деб уқтириб ўтди.

Шундан кейин съезд «Инсонпарвар, демократик социализм сари» Дастурий баёнотини маъқуллади. Барча коммунистлар зиммасига КПССнинг янги Программаси қабул этилгунга қадар XXVIII съезднинг Дастурий баёнотига амал қилиш мажбуриятини юклайдиган қарор қабул этилди.

Президиум Москванинг 26 коммунистидан тушган ариза ҳақида съездни хабардор қилди. КПСС Москва шаҳар ташкилоти делегатларининг фикрича, эрталабки мажлисда делегат В. Н. Лисенко берган баёнот бузғунчилик руҳида бўлиб, съезднинг ишини пароканда қилади. «Биз москвалик делегатларни, шунингдек съезднинг барча делегатларини ҳужжатларни ишчанлик билан осойишта муҳокама қилишга чақирамиз. Бутун мамлакат, бутун дунё бизнинг ишимизни синчиклаб кузатиб турганини унутманглар», — дейилади баёнотда.

Танаффусдан кейин раислик қилувчи **А. И. Лукьянов** саноқ комиссиясининг раисига сўз берди, у делегатларни КПСС Марказий Комитети Бош котибининг ўринбосарини ва КПСС Марказий назорат комиссиясининг раисини сайлаш тартиби билан таништирди.

Сўнгра овоз бериш ўтказилди. Унинг якунлари съезднинг 12 июль эрталабки мажлисида эълон қилинди.

(ТАСС).

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТЛАРИ БИЛАН УЧРАШУВ

(Давоми. Боши биринчи бетда).

миз ўз сўзини айтиши керак, деб ҳисоблаймиз. Федерация бу масалада ҳеч қачон четда турмаслиги керак.

Мазкур районда кескинлик кучайишининг олдини олиш учун, деди нотиқ, Ўшда рўй берган воқеаларга сиёсий баҳо бериш керак ва биз бу масалани Иттифоқ раҳбарияти олдига қўямиз. Бу турган гап. Ҳарбий воситалар — қўшинлар, милиция билан муаммони ҳал этиш мумкин эмас. Яна бир гап: Ўшда такрорланаётган воқеалар кўп жиҳатдан Душанбе ва Фарғона воқеаларига ўхшашлиги кўринмоқда. Уларнинг мазмуни таҳминан бир хил. Агар ижрочиларни топиш мумкин бўлса, унинг ҳомийларини ҳали топиш керак бўлади.

Журналистлар билан учрашув чоғида Ўрта Осиё жумҳуриятлари ва Қозоғистон раҳбарларининг Олмаота учрашувига аҳамият берилди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби ва жумҳурият Президенти учрашув ҳақида гапирар экан, мазкур жумҳуриятлар ўртасидаги ҳар томонлама алоқалар уларнинг ҳар биридаги, бинобарин, бутун регионидаги муаммоларни яхшироқ ҳал этишга ёрдам беради, деб таъкидлади. У бунда мутлақо марказдан қочиш кайфияти йўқ эканлигини айтди. Бозор муносабатлари шароитида, деди И. А. Каримов, бундай алоқаларда бутун федератив Иттифоқнинг истиқболини кўраман.

И. А. Каримов съезддаги платформаларга, улар тарафдорларининг хатти-ҳаракатларига ўз муносабатини билдириб, жумладан, демократик платформадан делегат Лисенконинг съездда ҳукумат истеъфога чиқишини талаб этганлигига салбий баҳо берди. У, деди биринчи котиб, съезднинг ҳукумат тақдирини ҳал этишга — у қолиши ёки истеъфога чиқиши кераклигини ҳал этишга ҳуқуқий ваколати йўқлигини билмаслиги мумкин эмас...

Бундай талабда муайян мақсад кўзланган сиёсий йўналиш бор, яъни аҳволни беқарорлаштириш ҳамда партиядаги ўз таъсирини қай даражададир кучайтириш учун кўпроқ имконият яратишга уриниш бор деб биламан.

Бугун менга бир нарса равшан эмас, деди сўнгра Ўзбекистон коммунистларининг бошлиғи, шу фикримни ошкора айтишга жазм қиламан. Демократик платформани қўллаб-қувватлаётган кишиларнинг кўпчилиги очиқчасига йўл тутиш зарур деб ҳисобламаётганлиги кўриниб турибди. Бу ҳалол йўл эмас. Агар мамлакат раҳбариятида демократик платформани қўллаб-қувватлаётган кишилар бўлса, ҳозир ўзини ошкора кўрсатадиган, ким-кимнинг тарафдори эканлигини айтадиган қулай пайт келди. Бундай «яширин», етарли даражада ошкора бўлмаган ишни давом эттириш мамлакатни янада кўпроқ ажралишга олиб келиши мумкин.

И. А. Каримов КПСС Марказий Комитети Бош котиби ўринбосарини сайлаш тўғрисидаги саволга қайтарган жавобида, съезд бу масалада Бош котибнинг фикрига қулоқ солиши керак, деган ишончни билдирди.

* * *

Журналистлар билан учрашувда Ўзбекистон Компартиясининг мамлакат коммунистлари анжуманида қатнашаётган делегациясининг бошқа аъзолари— «Совет Ўзбекистони» газетаси муҳаррири Р. Р. Раҳмонов, Самарқанд шаҳар партия комитетининг биринчи котиби Н. Н. Ёқубов иштирок этдилар.

В. БЕЗБРЕЖНИЙ,
В. ДАНИЛЕНКО,
В. ЖИЛЯКОВ,
ТАСС махсус мухбирлари.

Бу ҳақда Ўзбекистон Компартияси XXII съездида гапирилган эди

ДАСТУРХОНДА НИМА БОРУ НИМА ЙЎҚ?

Жумҳурият аграр сектори иқтисодиётнинг шундай бўғиники, Ўзбекистондаги муаммоларнинг аксариятини ана шу бўғинга таянибгина ҳал эта оламиз, дейилган эди Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг съездга сиёсий маърузасида. Марказ томонидан зўрлаб тиқиштирилган пахта яккаҳокимлигига аста-секин барҳам берилаяпти. Бўшаган минглаб гектар суғориладиган майдонлар аҳолининг чорвачилик ва деҳқончилик маҳсулотларига эҳтиёжини қондириш учун фойдаланилади. Бошқача айтганда, озиқ-овқат комплексига устунлик берилади. Чунончи, сабзавот, мева, узум, картошка ва полиз маҳсулотлари етиштиришни 1995 йилга бориб икки ҳиссадан зиёд кўпайтириш кўзда тутилмоқда.

Шуни таъкидлаш керакки, озиқ-овқат ресурсларининг кўпайиши аҳоли таъминотини яхшилабгина қолмай, балки шу молларни иттифоқ миқёси ва жаҳон бозорида сотиш имкониятини ҳам кенгайтиради. Бундан ташқари, хорижий фирмалар билан ўзаро манфаатли шартлар асосида товар айирбошлаш ва шу йўл билан замонавий технологик ускуналар сотиб олиш мумкин бўлади. Консерва саноати учун хом ашёга бой ҳисобланган Фарғона, Самарқанд, Андижон областларидаги қатор районларнинг қайта ишлаш корхоналарини таъмирлаш ва ихчам цехлар қуриш жараёнида бу борада анча-мунча тажриба тўпланди, мулоҳазалар юзага келди.

Биз съезд қарорларини рўёбга чиқара бориб, одамларнинг талаб ва эҳтиёжларини тўлароқ қондириш борасидаги ишларни фаоллаштирмоқдамиз. Жумҳуриятимизнинг иқтисодий мустақиллиги учун курашда бизнинг тармоқ меҳнаткашларининг ҳам куч-ғайратлари зарурлигини англаб турибмиз. Ўлкамизнинг жаннатмисол табиати, неъматлари ва бойликлари, мулк ва хўжалик юритишнинг турли-туман шакллари Ўзбекистон аҳолиси манфаатларига хизмат қилмоғи шарт.

Жумҳурият Министрлар Советининг 1989 йил 6 октябрда чиқарган «Ўзбекистон ССРда агросаноат комплексини бошқариш системасини такомиллаштириш ҳақида»ги қарорига биноан бирлашмамиз зиммасига мева, сабзавот, узум, картошка, полиз маҳсулотлари етиштириш, уларни тайёрлаш, сақлаш, сотиш, қайта ишлаш, тармоқда фан-техника сиёсатини амалга ошириш вазифаси юклатилди. У мева, сабзавот маҳсулотларини ташиб келтириш ва жўнатиш, Ўзбекистон ҳудудида маҳсулотлар реализация қилинишини йўлга қўйиш билан шуғулланади, вилоятлардаги мева-сабзавотчиликка ихтисослашган бирлашмалар фаолиятини йўналтириб туради, вилоятлараро ва жумҳурият ярмаркаларини ўтказади. Бундай ярмарка биринчи май арафасида Тошкентда, қатор вилоятларда, шунингдек, Москвада ташкил этилди. Кузги ва куз-қишки ярмаркалар ғоят сероб бўлиши кутилмоқда.

Республика пойтахти аҳолисини дала неъматлари билан таъминлашни яхшилаш мақсадида яқинда Тошкент шаҳар аграр-саноат ишлаб чиқариш бирлашмаси тузилди. Унинг дастлабки одимлариёқ фаолияти самарали бўлишидан далолат бермоқда.

Юқорида қайд этилганлардан бизни фақат ўзимизнинг ихтисослаштирилган хўжаликлар билан чегараланиб қолган деган хулоса чиқариш ярамайди. «Ўзбекистон» бирлашмаси мева-сабзавот маҳсулотларини ким ишлаб чиқарганидан қатъий назар тайёрлашга даъват этилган. Одатда бу юмуш олдиндан тузилган шартномалар асосида амалга оширилади, унда маҳсулот турлари, етказиб бериш вақти, бўлинмаларимизнинг маҳсулот етиштирувчи хўжаликларга кўчат, плёнка, ўғит, идишлар олишда кўрсатадиган ёрдами қайд этилади. Тажриба шундан далолат бераяптики, тайёрлов ташкилотларининг буюртмалар бўйича ишлаши бизга ҳам, маҳсулот етиштирувчиларга ҳам фойдали. Чунки бу турли кўнгилсиз ҳолатларнинг олдини олади, айниқса бозор иқтисодиёти шароитида қўл келади. Бу усул яна шуниси билан қулайки, маҳсулот бевосита даланинг ўзида қабул қилинади, тайёрловчининг транспортида ташиб кетилади.

Фуқароларнинг шахсий томорқа хўжаликлари билан алоқалар ўрнатаяпмиз. Улардан помидор, резавор, узум ва бошқа неъматлар шартнома баҳоларида харид қилинмоқда. Республика раҳбариятининг қатъий йўли туфайли сўнгги пайтда томорқа участкалари тахминан 200 минг гектар кенгайди. Бу эса озиқ-овқат ресурсларини кўпайтиришнинг ишончли базасидир.

Бугунги кунда «Ўзбекистон» бирлашмаси тасарруфида қарийб 300 та ихтисослашган колхоз ва совхоз, агрофирма ва комбинат, консерва ва вино заводлари, қайта ишлаш корхоналари, омборлар, вилоят ва районларнинг тайёрлов-таъминот корхоналари, 700 дан зиёд ихтисослаштирилган дўкон ва мева-сабзавот конвейери ишини йил бўйи узлуксиз йўлга қўйишга даъват этилган бошқа хизматлар мавжуд. «Плодоовощ» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасининг роли ҳам оз эмас. Зарурат пайдо бўлганда унинг таркибини ўзгартириш мумкин.

«Ўзбекистон» республика бирлашмасининг ташкил топганига ҳали кўп вақт бўлгани йўқ. У энди дастлабки одимлар ташлаяпти. Келажакда бу муваффақиятлар салмоғи янада ошиши тайин. Бундай дейишимга сабаб — ўтган йили моддий-техника базасини мустаҳкамлаш борасида анчагина ишлар амалга оширилганлигини назарда тутмоқдаман. 102,4 миллион шартли банка мева-сабзавот консерваси ишлаб чиқарадиган қўшимча қувватлар, 73,4 минг тонна маҳсулот сақланадиган омбор фойдаланишга топширилди. Магазинларнинг савдо қилиш майдонлари қарийб 8 минг квадрат метр кенгайди. Теплица майдонларига яна 8 гектар ойнаванд дала қўшилди, уларга баҳорда ниҳоллар ўтқазилди. Аммо асосий фондларни ишга тушириш ҳамма жойда ва ҳамиша ҳам рисоладагидек бўлаётгани йўқ. Сабаби битта: пудратчи ташкилотлар, энг аввало «Узагрострой»га қарашли бўлинмалар бизнинг объектларда қониқарсиз ишлашмоқда. Қурилиш министрлигига ҳам эътирозларимиз бор. Унга қарашли трест мана ўн йилдирки, Каттақўрғонда йилига 30 миллион шартли банка болаларбоп консерва ишлаб чиқарадиган завод қурилишини чўзиб келаяпти. Ишнинг охири ҳалиям кўринмайди.

Боғ ва токзорларни кенгайтириш давом эттирилмоқда. Бултур қарийб 50 минг гектар майдонда янги боғ ва токзор барпо этилди. Боғлар сийраклигини бартараф этиш учун эскилари таъмирланмоқда.

Ўзбек халқини азалдан унинг сахий ери тўйдирган, кийинтирган. Бинобарин, замин — бизнинг бебаҳо бойлигимиз, ҳар бир деҳқон уни ардоқлашни ўрганиб олиши, ўз ерининг чинакам соҳиби бўлиши шарт. Ана шундагина у эгасидан саховатини аямайди.

Жорий йил баракали бўлаяпти. Баҳорнинг жуда қулай келиши ва ёғингарчиликнинг мўл бўлганлиги, тармоқ меҳнаткашларининг фаоллиги ва уюшқоқлигининг ошганлиги, партия, касаба уюшмаси ва комсомол ташкилотларининг аниқ мақсадни кўзлаб иш юритганлиги муваффақиятлар омили бўлмоқда. Мўл ҳосил —ҳамма жойда ижара муносабатлари, меҳнатга ҳақ тўлашнинг илғор усуллари жорий этилаётганлиги, ишчиларнинг пировард натижалардан манфаатдорлигининг ошиши самараси ҳамдир.

Бу йилги мўлжал шундай: нафақат планни бажариш, балки уни зиёдаси билан уддалаш учун ростмана имконият мавжуд. Пландаги 700 минг тонна ўрнига 820 — 850 минг тонна ҳўл мева, шунча миқдорда узум етиштириш мўлжалланаётир. Бу эса 1989 йилдагига нисбатан 1,6 ва 2 баравар кўпдир. Демак, пландан ташқари анча миқдорда маҳсулот харид қилиш, сақлаш учун имконият туғилади. Олма ва узумни уч ҳисса кўп ғамлаш, унинг сақланиш муддатини 9—10 ойга узайтириш чоралари кўрилмоқда. Шу тариқа қиш фаслида бозордаги нархларнинг ҳаддан ташқари кўтарилиб кетишига йўл қўйилмайди, қайта ишланадиган маҳсулот ҳажми хийла кўпайтирилади.

Консервачиларимиз мавсумни бошлаб юбордилар. Фарғона заводи жамоаси биринчи бўлиб ишга киришди. Мазкур корхонада бу йил беш-ўн номдаги 70 миллиондан зиёд шартли банка консерва, компотлар, мурабболар, қиёмлар тайёрланади. Шуни айтиб ўтиш кифояки, бу маҳсулотларни ишлаб чиқариш кейинги пайтларда асоссиз равишда камайтириб юборилган эди. Экспорт қилиш учун юқори сифатли томат-пасталар тайёрлаш ўзлаштирилади, мақсад эга бўлинган валютага хориждан асбоб-ускуналар сотиб олишдир. Умуман консерва саноатимизда бу йил хориждан келтирилган томат-паста ишлаб чиқарувчи олтита линия фойдаланишга топширилади.

Айтиб ўтиш керакки, хориждан ускуналар сотиб олиш имконини берадиган рақобатга қодир, кафолатли маҳсулотимиз фақат паста эмас. Жумладан, концентрацияланган олма шарбати, қуруқ мевалар, майиз, шампань виноси, коньяк, маркали винолар, бальзамни тилга олиш мумкин. Бундай маҳсулотларни ишлаб чиқариш йил сайин кўпаймоқда. Масалан, қуруқ мевалар тайёрлашни 1995 йилга бориб 25 минг тоннага, шампань виноларини эса 15 миллион шишага етказиш кўзда тутилган. Тўрақўрғондаги қуруқ мевалар ишлаб чиқаришга ихтисослаштирилган заводдан кейин майиз қуритадиган Италия линиялари (мавсумда уч минг тоннагача) яна беш хўжаликда монтаж қилинмоқда. Улар шу йилнинг ўзидаёқ ишга туширилиши керак. Технология занжирининг сўнгги халқаси майиз қадоқлаш жараёни бўлади. Яқин вақт ичида Хитой Халқ Республикасидан мева ва сабзавот сақлаш муддатини 9—10 ойгача чўзиш имконини берадиган технология сотиб олиш кўзда тутилмоқда. Хўжаликларнинг ўзида эса кичик қувватли цехлар қурилаяпти, бундан кейин ҳам қурилади. 1995 йилга бориб уларнинг сони 150 тага етади. Ўшанда консервалар ишлаб чиқаришнинг умумий ҳажми йилига бир миллиард 645 милилон шартли банкани ташкил этади, бошқача айтганда, 1989 йилдагига нисбатан тахминан 1,6 баравар кўпаяди.

Мева ва сабзавотни қайта ишлашнинг ҳозирги мавсуми ўзига хос хусусиятларга эга. Биринчидан, аввалги йиллардан фарқ қиларoқ, у кузги-қишки хом ашё турларини, хусусан, сабзи, лавлаги, қовоқни қайта ишлашни кескин кўпайтириш ҳисобига анча чўзилади. Иккинчидан, маҳсулот тури сезиларли даражада кенгаяди. Бунга асосан янги-янги хилдаги маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳисобига эришилади. Мутахассисларимиз ҳамиша харидорларнинг талаб-эҳтиёжларини, маҳаллий анъаналар ҳамда одамларнинг дидини ҳисобга олган ҳолда иш юритмоқдалар. Масалан, «Янгилик», «Аччиқ-чучук» салатлари, ўзбек таомларига қўшиладиган зираворлар, корейсча сабзи салати, арманча ток барги, нут нўхоти консерваси, мева пасталари, сумалак, тарвуз шинниси, бақлажон, сабзи, помидордан тайёрланадиган салат ва бошқалар ана шу тариқа пайдо бўлди. Фақат карамнинг ўзидан 20 хил консерва тайёрлаш таклиф этилди.

Афсуски, барча корхоналарда ҳам ассортиментни кенгайтириш ва маҳсулотнинг янги турларини ўзлаштиришга етарли даражада аҳамият беришаяпти, деб бўлмайди. Бу билан улар одамларнинг талаб-эҳтиёжларига лоқайдликни кўрсатмоқдалар. Қува, Учкўприк, Ғаллаорол ва Гулистон консерва заводлари ҳақида айнан шундай фикр билдириш мумкин. Бу корхоналарда ишлаб чиқарилаётган маҳсулот давлат стандарти талабларига жавоб бермаяпти.

Хулоса шуки, маҳсулот сифатини яхшилаш соҳасида ғоят жиддий ва сабр-тоқат билан тинмай ишлашимиз зарур. У ёки бу хил маҳсулот етказиб бериш юзасидан хорижий фирмалар билан шартномалар тузилгани учун ҳам мазкур масаланинг аҳамияти тобора ўсиб бораяпти. Битим шартларини бажармаслик қандай оғир оқибатларга олиб келиши мумкинлиги ҳақида гапириб ўтирмаса ҳам бўлади. Бундан ҳам моддий, ҳам маънавий зарар кўрилиши ҳаммага аён.

Етиштирилган жамики ҳосилни нест-нобуд қилмай йиғиштириб олайлик, тўла сақлаб қолайлик ва истеъмолчига етказиб берайлик! — Бирлашмамиз барча меҳнаткашларининг шиори ана шундай. Пештахталарга фақат олий нав маҳсулот қўйилиши керак. Ўз-ўзидан равшанки, нормативлар бўйича брак ва чиқиндиларга ҳам йўл қўйилади. Улар зудлик билан хўжаликларнинг ўзида ёки уларга яқин консерва ва вино заводларида қайта ишланиши лозим. Ҳамма жойда чиқитсиз технологияни жорий этиш имкониятини қидириш, одамларни бунинг учун ҳар жиҳатдан рағбатлантириш зарур.

Бирлашмамиз ҳар бир тайёрлаш-мол тарқатиш корхонаси чинакам ташкилотчилик вазифасини бажаришига, суиистеъмолликлар ва жиноятлар пайи қирқилишига, тўла хўжалик ҳисобида, ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш ва ўз харажатларини ўзи қоплаш асосида ишлашига эришиш ниятида. Бир қатор бўлинмаларимиз ана шу принципларда фаолият кўрсатишга интилмоқдалар, бунда изчиллик, собитлик, топағонлик хислатлари намоён бўлмоқда. Биз тенг ҳуқуқли шерикчилик асосида хом ашё етказиб берувчилар билан бевосита алоқалар ўрнатган консерва ва мева-сабзавот қуритиш корхоналари раҳбарларининг ташаббусини қўллаб-қувватлаб, иложи борича рағбатлантираяпмиз. Янгийўл, Ғазалкент, Шаҳрисабз консерва заводлари, Тўрақўрғондаги «Ширинлик» комбинати директорлари Ҳ. Раҳматуллаев, А. Тожибоев, С. Эштўхтаров, Ҳ. Давлатов ва бошқалар ана шундай ишлашаяпти.

Кўпгина хўжаликлар ва корхоналарда ишчилар, мутахассисларнинг малакали отряди вужудга келди. Улар янги, илғор тажрибани дадил қўлланмоқдалар. Косонсой районидаги «Шарқ юлдузи» совхозидан А. Холмонова бошлиқ ижарачилар бригадаси ҳар гектар токзордан 171 центнердан узум олди. Бу — рекорд кўрсаткич. Ўша райондаги «Бухоро» совхозидан А. Шамсиддинов бригадаси 45 гектар боғнинг ҳар гектари ҳисобига 121 центнердан мева топширди. Сабзавотчиликда ҳам мўл ҳосил усталари кўп. Масалан, Самарқанд районидаги Энгельс номли колхоздан СССР Давлат мукофоти соҳиби Т. Қудратов бригадаси ҳар гектардан ўртача 502 центнердан сабзавот етиштирди. Ваҳоланки, хўжалик бўйича ўртача ҳосилдорлик 240,6 центнерни ташкил этди.

Янгийўл консерва заводининг бош технологи Л. Шишкина, шунингдек Л. Королева бошлиқ лаборатория жамоаси ассортиментни кенгайтириш ва маҳсулотнинг янги турларини жорий этиш соҳасида самарали иш олиб боришаяпти. Болалар овқатланиши, шунингдек, сариқ касалига чалинган беморлар учун консервалар ишлаб чиқариш йўлга қўйилган экан, бунда уларнинг ҳиссаси катта бўлди. Ховренко номидаги Самарқанд вино комбинатининг тажрибали виночиларидан Н. Эшонқулов, Б. Мусурмонов ва Г. Козимовнинг фаол иштирокида янги, бирмунча такомиллашган технологиялар жорий этилди, чет эллик сайёҳлар учун намойиш этиш-таъм кўриш зали, валютага маркали винолар ва коньяк сотиш пункти ташкил этилаяпти.

Мева ва сабзавот сотадиган дўконлар тармоғини кенгайтириш соҳасидаги ишлар назорат остига олинди. Пештахталар қиш пайти ҳувиллаб қолмаслиги учун қўлдан келган ҳамма чораларни кўраяпмиз. Ҳар бир аҳоли пунктида, турар жой даҳаларида савдо нуқталари очиш, қадоқланган шаклда сабзавот ва мева сотиш. бунда ўзига ўзи хизмат кўрсатишни кенг ёйиш вазифаси қўйилган. Айни пайтда аҳолини картошка, мева, сабзавот билан таъминлашни изчил равишда яхшилаб боришимиз керак. Бунинг учун иссиқхона маҳсулотларини кўпайтириш чораларини кўриш, эртаги, ўртаги ва кечки сабзавот турлари етишмовчилигига барҳам бериш, кўпгина неъматлар билан аҳолини таъминлаш мавсумини чўзиш талаб этилади.

Омбор сиғимлари муаммоларнинг муаммоси бўлиб турибди. Ҳамма иллат шундаки, ҳозирги кунда бундай сиғимлар билан 30 фоиз атрофида таъминланганмиз. Технологик нормаларга кўра биз 1083,9 минг тонна мол сақланадиган базага эга бўлишимиз керак. 1995 йилга бориб бу вазифани асосан ҳал этамиз.

Мўл ҳосил мева-сабзавот конвейерида ишлайдиган ходимлар учун қўшимча ташвиш туғдириши ҳаммага равшан. Бундан бошқа қийинчиликлар, қийин муаммолар ҳам оз эмас. Жумладан, шиша идишлар етишмаяпти. Бу камчиликнинг ўрнини тўлдириш қийин кўринади. Шунинг учун ҳамма тунука идишларга зўр бермоқдамиз. Янгийўл консерва заводи ва бошқа корхоналарда Югославиядан сотиб олинган технологик линиялар ўрнатилиб, ана шундай идишлар тайёрлаш йўлга қўйилди. Жорий йилда 650 миллионта шартли банка чиқарилади. Бу ўтган йилдагидан 200 миллионта кўп демакдир.

Энди меҳнат жамоаларимизнинг диққат-эътиборини баъзи муаммоларга жалб этмоқчиман. Уларни ҳал этмасдан туриб, мева-сабзавот хўжалигини юксак даражага кўтариш қийин. Ажойиб табиий-иқлим шароити мавжудлигига қарамай сабзавотчиликда мавсумийлик устунлик қилаяпти: асосий маҳсулотни бояги-боягидай эртаги карам, пиёз, помидор ташкил этаяпти. Эндиликда бундай аҳвол билан муроса қилиб бўлмайди. Боғдорчиликда эртаги данакли мевалар, полизчиликда эса харидор талаб қилмайдиган кечки тарвузлар кўп. Узумчиликда майизбоп навлар салмоғи кам, натижада қуруқ мевалар ва узум етказиб бериш планлари барбод бўлаяпти, аҳоли ўртасида норозилик туғилмоқда. Бир қатор вилоятларда картошкани, кенг ассортиментдаги мева ва сабзавотни, узум ва полиз маҳсулотларини қишга асраб қўйиш планлари бажарилмаяпти, исрофгарчилик ва маҳсулот бузилиши кўп.

Қатор корхоналаримиздаги ускуналар ҳам маънавий, ҳам жисмоний жиҳатдан эскирган, шу боис улардан тўла қувват билан фойдаланишнинг иложи йўқ, юқори сифатли маҳсулот ишлаб чиқариш қийин. Таъмирлаш ва модернизациялашга бюджетдан ажратилаётган маблағ ниҳоятда кам, аксарият корхоналаримиз норентабел бўлгани учун ҳам ривожланишга сарфлайдиган ўз маблағларимизга эга эмасмиз. Бир вақтлар жуда машҳур ҳисобланган Самарқанд областидаги Красногвардейский вино комбинати, унга ўхшаш бошқа корхоналардан бир нечтаси инқирозга юз тутиш арафасида. Ичкиликбозлик ва алкоголизмга қарши кураш бошланган йилларда уларнинг соҳасини ўзгартириш, токзорларни ёппасига кесиб юбориш ана шундай аянчли аҳволга олиб келди. Ғаллаорол, Ғиждувон, Денов ва Нукус консерва заводлари 1989 йилни 17,7 миллион сўм миқдорида зарар билан якунладилар. Бу ерда молиявий парокандаликнинг бошқа сабаби бор — улар ишлаб чиқараётган маҳсулотларнинг харид нархлари ниҳоят даражада паст, ишлаб чиқариш қувватларидан тўла фойдаланилмайди.

Бирлашмамиз раҳбарияти бултур ҳамда амалдаги йилнинг биринчи квартали якунларини чиқарар экан, марказий маҳкама фаолиятида ҳам, кўпгина бўлинмалар фаолиятида ҳам катта камчиликлар борлигини аниқлади. Ҳозирги пайтда ишимиздаги хатоларни бартараф этиш юзасидан жиддий ва пухта тадбирлар амалга оширилмоқда. Аҳолини озиқ-овқат билан таъминлаш йўлида тўсиқлар бўлиши мумкин эмас. Ўзбекистон Компартиясининг XXII съезди бизни ана шунга даъват этди.

М. КАМОЛОВ,
«Ўзбекистон» давлат-кооператив ишлаб чиқариш бирлашмаси бошқарувнинг раиси.

Самарқанд сут комбинатида колбаса ишлаб чиқариш ўзлаштирилди. Ҳар куни савдо шохобчаларига 150 килограмм маҳсулот жўнатилмоқда. Йил охиригача бу кўрсаткич 500 килограммга етказилади.

СУРАТДА: пешқадам ишчи Бахтиёр Тўраев.

Р. ҒОФУРОВ олган сурат. (ЎзТАГ).

Меҳнаткашлар хати «Қишлоқ ҳақиқати» назоратида

ҚИЛМИШ-ҚИДИРМИШ

Андижон область прокуратураси М. Шукуров ва бошқаларнинг М. Раҳмоновни жиноий жавобгарликка тортиш хусусида «Қишлоқ ҳақиқати» газетасига йўллаган шикоятини ўрганиб чиқди. Дарҳақиқат, М. Раҳмонов 1990 йилнинг 10 апрель куни О. Собировни бемаъни сўзлар билан ҳақоратлаган. Шу куни Навоий номли колхоз устахонасида ишлаётган А. Собировга нисбатан ҳам ашаддий безорилик қилади. Бундан ташқари, у бир кун олдин ҳам жамоат жойида Зайниддин ва Шавкат Шукуровларни кўпчилик орасида ҳақоратлаб, Шавкатга енгил даражада тан жароҳати етказади.

Юқоридаги фактлар бўйича Ўзбекистон ССР Жиноят Кодексининг 204-моддаси, 2-қисми билан жиноят иши қўзғатилиб, суриштирув ишлари олиб борилган. Унинг якунларига кўра ҳамда М. Раҳмонов илгари ҳам ашаддий безорилик қилиб судланганлиги назарда тутилиб, унга Ўзбекистон ССР Жиноят Кодексининг 204-моддаси, 2-қисми билан айб қўйилган. Мазкур жиноят иши шу йилнинг 11 июнида суд муҳокамасига юборилди.

М. НУЪМОНОВ,
Андижон область прокуратурасининг бўлим бошлиғи.

ИСБОТИНИ ТОПДИ

Пахтачи районида истиқомат қилувчи Т. Умиров, Ф. Жалилов, Т. Қодиров, Т. Тангиров ва бошқа бир гуруҳ меҳнаткашларнинг Калинин номли колхоз правлениеси раиси Т. Бердиёров йўл қўяётган камчиликлари ҳақида ёзган аризаси олдин ҳам бир неча бор текширилганди. Бу масала жорий йил бошида район ва область агросаноат уюшмаси мутахассислари томонидан атрофлича ўрганиб чиқилган эди. Бироқ унинг якуни арзчиларни қаноатлантирмаган.

Шу боис уларнинг талаби асосида областдан ва бошқа районлардан мутахассислар чақиртирилиб, қўшимча текшириш ўтказилди. Унинг якуни жорий йилнинг 29 май куни бўлиб ўтган колхозчиларнинг умумий йиғилишида муҳокама қилинган. Унда тафтишчилар,, арзчиларнинг бир қисми ҳамда 366 нафар колхозчи қатнашган. Йўл қўйган камчиликлари учун колхоз правлениеси раиси Т. Бердиёров, бош агроном А. Худойбердиев, бош бухгалтер С. Ерқулоев огоҳлантирилди. Ер тузувчи К. Номозовнинг вазифасидан озод қилинганлиги инобатга олинган.

Р. АБДУЛЛАЕВ,
Самарқанд область агросаноат давлат-кооператив уюшмаси раиси.

ЎРИНЛИ ТАЛАБ

Биз Бўка районидаги Карл Маркс номли колхознинг Қўрғонтепа қишлоғида яшаймиз. Болаларимизни ўқитишга синфхоналар йўқ. Шу сабабли ўтган йили 23 нафар кичкинтойлар биринчи синфга боролмадилар. Ўн йилдирки, район раҳбарлари лойиҳа ҳужжатлари тайёрлаяпмиз деб ваъда беришади. Бироқ натижа йўқ. Биз улардан қуруқ ваъда эмас, амалий иш кутаяпмиз. Ҳурматли редакция, ушбу ишни ижобий ҳал қилишга ёрдам беришларингизни сўраймиз.

Б. НИЁЗОВА,
Қаҳрамон она.
З. РАҲМОНОВ.
меҳнат ветерани,
(Жами 11 имзо).

* * *

Ушбу ариза текшириш ва тегишли чора кўриш учун халқ депутатлари Бўка район Советн ижроия комитетига юборилган эди. У ердан қуйидаги жавоб олинди:

— Қўрғонтепаликларнинг ҳақли талаби Бўка район ижроия комитетининг архитектура ва шаҳар қурилиши бўлими бошлиғи Д. Иномбетов ҳамда Ўзбекистон ССР халқ депутати Х. Абдужабборовлар томонидан ўрганиб чиқилди. Текширишда шу нарса маълум бўлдики, Собир Раҳимов номли мактабнинг Қўрғонтепа қишлоғидаги филиали қурилиши билан ҳеч ким шуғулланмаган.

Айни пайтда тегишли лойиҳа ҳужжатларини тайёрлаш ва мактаб қурилишини планга киритиш учун барча чоралар кўрилаяпти.

РАД ҚИЛИНДИ

Халқ депутатлари Ҳазорасп район Совети ижроия комитети «Коммунизм» колхозининг 12-бригадасида яшовчи О. Машариповнинг «Қишлоқ ҳақиқати» газетасига қўшимча томорқа ери олишда ёрдам беришни сўраб ёзган мактуби юзасидан қуйидагиларни маълум қилади. Арзигўйнинг томорқа ери уйи билан қўшиб ҳисоблаганда 0.26 гектарни ташкил этади. Шу боис унинг талаби қондирилмади.

К. ҚУРБОННИЁЗОВ,
халқ депутатлари Ҳазорасп район Совети ижроия комитети раисининг ўринбосари.

УЮШҚОҚЛИК САМАРАСИ

Будённий номли давлат отчилик заводи ғаллакорлари ўрим-йиғимга Яккабоғ районида биринчи бўлиб киришган эдилар. Айни кунларда бу иш қизғин олиб борилаётир. Ҳозиргача 1600 гектар майдондан 2200 тонна арпа нест-нобуд қилмай йиғиштириб олинди. Омбордаги дон тозаланиб, уруғлик учун сараланмоқда.

— Бу йил баҳорнинг серёғин келиши бизга омад келтирди,— дейди директор Жўрақобил Норқобилов. — Сахий табиатнинг муруввати туфайли 6 минг 600 гектар майдонда мўл ҳосил етиштирилди. Уни тезроқ йиғиштириб олиш мақсадида барча кучларни сафарбар этганмиз. Малакали муҳандис ва механикларнинг назорати туфайли 32 та комбайн тўла қувват билан ишлатилмоқда.

Ўримда иштирок этаётган механизаторларнинг унумли меҳнат қилишлари, кўнгилли ҳордиқ чиқаришлари учун шароит яратилган. Социалистик мусобақа ҳар беш кунда якунланиб, илғорлар қимматбаҳо совғалар ва пул мукофотлари билан тақдирланишаяпти. Ғаллакорларга бепул сут, қатиқ ва нон берилмоқда. Иссиқ овқат эса завод ҳудудидаги ерларда етиштирилган маҳсулотлардан тайёрланаётир.

Ўрим-йиғим сифати ва суръатини таъминлаётган, яъни кунига 8—10 гектар майдондаги ғаллани йиғиштириб олаётган Йўлдош Бекназаров, Назар Узоқов, Жўра Тўраев, Дамин Тоғаев, Бекмирза Очилов, Жуманазар Хушвақтов каби комбайнчиларнинг номини алоҳида таъкидлаш жоиз. Уларнинг фидокорона меҳнатлари натижасида хирмон тобора юксалмоқда.

С. ИКРОМОВ.

Она-Ватан бўйлаб

КЕМЕРОВО. Прокопьевскда халқ депутатлари шаҳар Совети ҳузурида қайта қуриш томонида турган барча ижтимоий-сиёсий кучларни бирлаштирган мувофиқлаштирувчи кенгаш иш бошлади. Депутатлар, ишчилар ҳаракати ва ветеранларнинг, партия, касаба уюшмалари, комсомол ва бошқа ташкилотларнинг вакиллари кирган мазкур уюшманинг мақсади шахтёрлар ва бутун аҳолининг долзарб муаммоларини ҳал этишдан иборат. Энг аввало ўтган йилги иш ташлашдан сўнг ҳукумат комиссияси билан ишчи комитети ижтимоий-маданий - маиший иншоотлар қурилиши тўғрисида имзолаган ҳужжат қандай бажарилаётганлигига катта эътибор берилади.

* * *

БОКУ. Озарбайжон пойтахтида шифобахш ўсимликлар бари очилди. Бу ерда дори ёздириб олиш ёки дори-дармон харид қилиш учун келган бемор ўз вақтини шифобахш ўтлардан тайёрланган чойни ичиб ўтказадиган ўзига хос ягона табобат муассасаси бўлиб қолди. Жумҳуриятдаги ана шу дастлабки муассаса «сиҳат-саломатлик» дастурига мувофиқ «Настарин» деб аталган янги яшил дорихонада иш бошлади. У шаҳарнинг Киров районига жойлашган. Дастлабки иш кунидаёқ район поликлиникаси шифокорларининг йўлланмаси билан кўпгина бокуликлар бу ерга келишди. Уларга дўланадан тайёрланган ва кишини тинчлантирадиган беғубор дамлама, буйрак чойи, наъматак, кийик ўти ва бошқа шифобахш ўсимликлардан тайёрланган ичимликларни таклиф этишади. Шифобахш ўтлар билан даволанишни шу заҳотиёқ дорихона ҳовлисидаги чиройли ўриндиқда ўтириб олиб бошлаш мумкин. «Настарин» ҳозирча жумҳурият қишлоқларидан хом ашё олмоқда. Айни вақтда шифокорлар ўт-ўлан, мевалар, гуллар парваришлаб, етиштиришлари учун 2 гектар ўтлоқ ажратилди.

* * *

КАМАЕВО (Мордово АССР). Эндиликда ушбу қишлоқ аҳолисининг полизларини парваришлашга, юк ташишга ва бошқа хўжалик ишларини бажаришга таалluқли хизматлар учун талабномаларни қишлоқ Совети берадиган бўлди. Қишлоқдаги маҳаллий муассасалар бюджетлари билан колхоз маблағлари бир ерга жамланганлиги туфайли ижтимоий йўналишда жамоатчилик асосидаги маблағ тўплаш-сарфлаш жамғармаси тузилди. Худди шу нарса қишлоқ аҳолисига хизмат турларини кўпайтиришга имкон берди.

* * *

КЕРКИ. Туркманистон ССРнинг бу шаҳрида район кутубхонасининг бўлими очилди. Унинг асосий китоб жамғармасини ўзбек тилидаги китоблар, қардош жумҳурият ёзувчиларининг асарлари ташкил этди. Тошкент вилоят кутубхонаси юзлаб номдаги китобларни ана шу бўлимга совға қилди, бўлим Тошкент вилоят кутубхонаси билан ҳамкорлик тўғрисидаги шартномани тузган. Аҳолисининг 40 фоизига яқини ўзбеклар бўлган Керки шаҳрида ўзбек тилида таълим берадиган ўрта мактаб ишлаб турибди. Бошқа мактаблар ва болалар боғчаларида ўзбек синфлари ва бўлимлари ташкил этилган.

Шарқнинг буюк мутафаккирлари

ЮСУФ ХОС ҲОЖИБ

Тарих мушоҳадаси шундан далолат берадики, марказлашган йирик ва қудратли салтанатлар даврида комил ҳамда етук сиймолар етишиб чиқиши табиийдир.

Юқори Чиндан Идил ва Ҳазаргача ястанган кенг майдонда яшовчи туркий халқлар, қабила ва уруғларни ўз тасарруфига олган қудратли қорахонийлар салтанати бағрида ўн биринчи асрда тилшунос фозил Қошғарли Маҳмуд ва мутафаккир шоир Баласоғунли Юсуфнинг дунёга келишлари ҳам тарихий зарурат эди. Ўша вақтда ягона қўл остида бирлашган улкан давлатни бошқариш, ҳаётни тўғри изга солиш йўл-йўриқларини кўрсатиб берувчи донишманд керак эди. Шундай киши топилди. Бу Юсуф эди. Ўз даври ўртага ташлаган долзарб масалаларга у зийрак кўз билан қаради. Шу боис унинг 13,5 минг мисрадан иборат кенг ҳажмли «Қутадғу билиг» (Қутга элтувчи билим) номли чуқур ғоявий-фалсафий-дидактик асари майдонга келди.

Тасодифни қарангки, Юсуф ҳақида на кўп асрлик тарихий манбаларда, на синчковлик билан тартиб берилган тазкираларда бирон-бир маълумот учрайди. Унинг ҳақидаги бор-йўқ маълумот асаридаги шаъмалардангина иборат, холос: «Бу китобни тасниф қилиғли Баласоғун мавлудлиғ парҳез изиси эр турур, аммо бу китобни Кашғарда тугал қилиб, Машриқ малики Тавғач хан ускинга кигурмиш. Малик ани ағирлаб, улуғлаб ўз хас Ҳажиблиқи анга бермиш турур, анинг учун Юсуф Улуғ хас Ҳажиб теб ати жави язилмиш турур». Кўринадики, Юсуф Баласоғунда туғилган, китобни Қошғарда битириб, Тавғоч Буғрахонга тортиқ қилган. Хон уни тақдирлаб, ўз саройида хос Ҳожиблик (саройнинг хос нозири) лавозимини берган. Шундан сўнг Юсуф Улуғ хос Ҳожиб номи ва лақаби билан шуҳрат топган. У ўз асарини 462 ҳижрий (1069—70 милодий) йилларда ўн саккиз ойда ёзган:

Йил алтмиш эки эрди
тўрт юз била,
Бу сўз сўзладим мен
тутуб жон сура.
Тугал ўн секиз айда
айдим бу сўз
Ўдурдум адирдим сўз
эвдиб тера.

Асарни тугатган вақтда Юсуф ёши элликлар чегарасида бўлганлигини айтади:

Тегурди менга элги
эллик яшим,
Қуғу қилди қузғун
туситег башим.

Демак, у 412 ҳижрий (1019—20 милодий) йилда туғилганлигини тахмин қилиш мумкин.

Юсуф донишманд, заковатли, ўқимишли мутафаккир бўлганлиги ёзган асаридан кўриниб туради. У араб, форс, тожик тилларини яхши билган, адабиётларни ўқиб, улардан баҳра олганлиги қуйидаги сўзларидан ҳам аён:

Арабча, тажикча китаблар
укуш,
Бизинг тилимизча бу
юмғи уқуш,
Тажиклар битигда
битнмиш муни,
Битигда йоқ эрса ким
уқғай ани.

Ғоявий чуқур, мазмунан теран, ҳажман кенг ва бадиий пухта «Қутадғу билиг» ўз замонасининг сиёсий, ижтимоий, моддий, маънавий, ахлоқий, таълимий, маърифий, тарбиявий жумбоқларини ҳал қилиб беришга бағишланган низомнома, заковат ва ҳикмат сабоғи аҳамиятини касб этган қомусий достондир.

Унда ҳаётнинг оддий икир-чикирларидан тортиб, осмоний ёритқичлар сирларигача, авомунносдан тортиб олийнасаб ҳукмдорларгача бўлган оралиқдаги барча тоифалар, ижтимоий гуруҳлар ҳақида баҳс юритилади. Юсуф ўта зийраклик ва донолик билан зиёлилар, деҳқонлар, чорвадорлар, косиб-ҳунармандлар, савдогарлар, камбағал-қашшоқлар ва бошқа барча ижтимоий гуруҳ, тоифа ва табақаларнинг ҳаёт тарзлари, дунёқарашлари, одатлари, ахлоқлари ҳақида фалсафий мулоҳазалар силсиласини яратди. Улар билан мулоқотда, муносабат ва алоқада ҳар бирининг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олиш зарурлигини уқтирди. Фалакиёт, жуғрофиё, тарих, мардумшунослик, этнография, тиббиёт, жабру муқобала, риёзиёт, ҳандаса, илми нужум, ҳуқуқиёт, ижтимоиёт каби фанлардан маълумотли бўлишни тарғиб ва ташвиқ қилди.

Асар тўрт таянч унсур асосига қурилган. Булар: ҳақ-адолат, бахт-давлат, ақл-заковат, сабр-қаноат. Бу тўрт унсур асарнинг 4 қаҳрамони: Кунтуғди (кун чиқди) — подшо, Ойтўлди (ой тўлишди) — вазир, Ўгдулмиш (ақлга тўлган) — вазирнинг ўғли отасидан сўнг вазир ва, ниҳоят, Ўзғурмиш (ҳушёрланган) — вазирнинг қариндоши тимсолларида мужассамланди, барча кўтарилган масалалар ечими мана шулар орасида бўлиб ўтадиган баҳс-мунозара, савол-жавоб асносида берилади. Юсуфнинг кўз қараши силсиласидан ўрин олган муаммолар асрлар мобайнида шаклланган, барча замонлар, ҳар бир одам учун умуминсоний аҳамиятга молик баҳслардан иборат.

Достон тили ўн биринчи аср туркий адабий тилининг намунасидир. Юсуф ўз асари билан барча қардош туркий халқлар тилларига хос умумийликни муҳрлади. талаффуз ва имлода бирликни таъминлашга катта меҳнат сингдирди, савт, сарф, наҳв, луғат илмлари қоидаларининг сайқаллашишига замин яратди, тилда умумийликни таъминлашга улкан ҳисса қўшди. Достонни атрофлича чуқур ўрганиш ўзбек ва бошқа қардош туркий халқлар тиллари ҳамда адабиётлари учун баб-баравар қимматга эгадир.

Юсуф ўз замонаси ижтимоий тузумининг нуқсон-камчиликларини фош қилиб қоралади, рисоладагидек ҳаётга даъват этди. Аммо мавжуд ижтимоий тартиботни, ҳаёт шароитларини тубдан ўзгартиришнинг амалий исёнкор курашчиси даражасига кўтарилмади, тараққиётга ғов бўлган салбий ҳодисалар, тескаричи кучларни кескин фош эта олмади. У бир томондан қомусий олим, мутараққий мутафаккир, атоқли шоир, иккинчи томондан, ҳукмрон синф орзу-умидларини ифодаловчи, улар манфаатини ҳимоя қилувчи зодагонлар вакили сифатида намоён бўлди. Унинг дунёқараши, таълимотида келиштирувчилик кайфияти устун, қарама-қаршилик мавжуд.

Лекин булардан қатъий назар, мутараққий фикрлари, умуминсоний ақидалар, хислат-фазилатлар талабидан келиб чиқан даъватлари, маслаҳат-ўгитлари, ахлоқ-одоб меъёрига зид, мўътадиллик ҳаддига номуносиб ҳодисаларга муросасизлиги, юксак ақл-завокати, чуқур билими, теран онг-идроки у ўз замонасининг равшан фикрли зиёлиси, зукко донишманди бўлганлигидан далолат беради.

К. КАРИМОВ,
филология фанлари номзоди.

ЮСУФ ХОС ҲОЖИБ

«ҚУТАДҒУ БИЛИГ» ДОСТОНИДАН НАМУНАЛАР (МАЗМУНИ)

АДОЛАТ ҲАҚИДА

Бу беглик асоси адолат турур,
Одил бўлса беглар тириклар топур.

ҲАЛОЛЛИК ҲАҚИДА

Ҳалол дунё топгин, ўзингга едир,
Яланг, очга бер, жулдурини битир.

БИЛИМ ҲАҚИДА

Заковат чироғдек қоронғи туни,
Билимдир ёриғлик, ёритгай сени,
Уқув қадру қиммат учундир кафил,
Уқувсиз киши бир ҳовучча енгил.
Билимни буюк бил, ўқувни чуқур,
Бу иккиси бирла ғофил уйғонур.
Ўқувли уқар ҳам билимли билар,
Билимли, уқувли тилакка етар.

Уқув қадрини ҳам уқувли билар,
Билим сотса доно, билимли олар.
Нечук телба билгай билим қадрини,
Билим қайда бўлса билимли билар.

ТИЛ ҲАҚИДА

Заковат, билимга калитдир бу тил,
Ёритгувчи эрни равон тилни бил.
Кишин тил улуғлар, топар қут киши,
Кишин тил тубанпар, ёрилар боши.

ОЛИМЛАР ҲАҚИДА

Йўқ эса жаҳонда гар олим, доно,
Экиб унмагай эрди ерда дона.

МУНАЖЖИМЛАР ҲАҚИДА

Йил, ой, кун ҳисоби буларда бўлар,
Кераклидир ушбу ҳисоб, эй унар.

ФАНЛАР ҲАҚИДА

Билайин десанг сен ўқи ҳандаса,
Очилгай ҳисобинг эшиги роса.
Ўқи зарбу қисмат, тугал бил касир,
Тугалга тугал имтиҳон, ол қидир.
Ёз тазъиф, ё таснифни ўрган ва бил,
Буни билгач, энди адад жадри қил.
Яна жаъму тафриқ, масоҳатга ўт,
Етти қат фалакни аниқ бил ва тут...

ШОИРЛАР ҲАҚИДА

Яна келди шоир —бу сўз тергучи,
Кишин мадҳ этгувчи ёки сўкгучи.
Қиличдан ҳам ўткир буларнинг тили
Ва қилдан нозикроқ хотирлаш йўли.
Улар мақтаса, мадҳи элга борар,
Агар сўкса, инсон номи булғанар.

Мана бу пионер лагери икки жиҳатдан диққатга сазовор: оромгоҳда илгари Хива районидаги В. И. Ленин номли колхознинг дала боғи ва меҳмонхонаси жойлашган эди. Жамоа хўжалиги бошқаруви бу масканни эндиликда болалар ихтиёрига берди. Бу ерда йилига 350 нафар ўқувчи ҳордиқ чиқаради.

Иккинчидан, пионер лагерига Афғонистонда байналмилал бурчини адо этаётиб, ҳалок бўлган ҳамюртлари Саъдулло Отамуродов номи берилди, шу билан унинг хотираси абадийлаштирилди.

СУРАТДА: кекса санъаткорлар дам олувчиларга маданий хизмат кўрсатишмоқда.

К. ОТАЕВ олган сурат.

(ЎзТАГ).

ЭЛЛИКҚАЛЪА ЯНГИЛИКЛАРИ

МАДАНИЯТ МАСКАНИ

«Москва» совхози марказида янги замонавий клуб фойдаланишга топширилди. 350 ўринли масканда Улуғ Ватан уруши қатнашчилари билан учрашувлар, турли мавзуда кечалар, кино ва концерт намойиш қилинмоқда. Ана шу маданият муассасасини «Бустанводстрой» трестининг механизациялашган 2-кўчма колоннаси бунёдкорлари барпо этишди.

ЧЎЛДА БОҒ

«Қирққиз» совхозида ўттиз гектарлик боғ бунёд этилди. Уни ташкил этишда Наманган области соҳибкорлари амалий ёрдам бердилар. Эндиликда машҳур Наманган олмалари қардош қорақалпоқ дўстларнинг дастурхонини безайди. Райондаги бошқа хўжаликларда ҳам ана шундай боғлар бунёд этилади.

ЁРДАМЧИ КОРХОНА

«Октябрь 60 йиллиги» совхози маъмурияти ва партия комитети аҳолини ёрдамчи корхоналар қуриш орқали иш билан таъминлаш чораларини кўрмоқдалар. Бу ерда қўлда гилам тўқиш цехи барпо қилинаяпти. Ҳозирча ана шу касб билан 30 хотин-қиз машғул бўлади. Келгусида совхознинг 3 та бўлимида цехнинг филиаллари очилади. Шундай қилиб, 100 га яқин хотин-қиз иш билан таъминланади. Хивадаги Крупская номли гилам тўқиш фабрикаси чеварлари янги касбни ўргатишда қардошларга яқиндан ёрдам берадилар.

Совхозда қурилаётган консерва цехи ва бошқа ёрдамчи корхоналар хўжаликдаги 600 га яқин кишини иш билан таъминлашга имкон беради.

Ж. ЖАИЖОНОВ.

Қатра

ОМОНАТ

Биз қалин дўст эдик. Сен мени ниҳоятда қадрлардинг. Бир сафар жуда зарур бўлиб қолганлиги учун сендан ёрдам сўрадим. Бажонидил кўмаклашдинг. Дўстим, ишончли таянчим борлигидан бошим осмонга етди.

Кунлар ўтди. Негадир омадим юришмай қолди. Охир-оқибат ишдан ҳам бўшадим. Кунларим самарасиз, оғир хаёллар гирдобида, меҳрибон бир дардкашга зор ўтарди. Ҳар куни сен билан хаёлан суҳбатлашар, келишингни интиқ кутардим.

Шундай кунларнинг бирида бутунлай бегона бир одамни ўртага қўйиб, менда қолган омонатингни сўраттирдинг. Нима қилишимни, кимдан ёрдам сўрашни билмасдим. Охири бувимга ёрилдим. «Хафа бўлма, қизим, бу кунлар ҳам ўтиб кетади», — дея кўнглимни кўтардилар ва анча вақтгача уйда кўринмадилар. Кечга яқин уйга ҳориб қайтганларида сездимки, пенсия пулларидан йиғиб, ўлимлик учун тўплаган нарсаларини сотиб келган эканлар. Юрагим қалқиб кетди. Лекин ноилож эдим. Иккинчи бор юборган одамингдан омонатингни бериб юбордим.

Вақтлар ўтиб, худди ҳақиқат каби мен ҳам қаддимни тикладим. Яхши, олижаноб кимсалар ёрдамида севган ишимга қайтдим. Дўстларим кўпайди. Сен эса... яна худди қуёшли кунлардаги соя мисоли қаршимда пайдо бўлдинг. Лекин ўша изтиробли кунда арзимас омонатингга қўшиб, ўртамиздаги қимматли, самимий дўстлигимизни, меҳрни, қадр ва оқибатни ҳам ўзингга қайтариб юборган эдим. Наҳотки, сезмай қолгандинг?

Раҳима АБДУРАҲМОНОВА.

Спорт ахбороти

ФУТБОЛ

Олий лига коллективлари бир ярим ой давом этган танаффусдан сўнг мамлакат биринчилигини яна бошладилар. Чемпионат пешқадамлари — Москва динамочилари Душанбеда маҳаллий «Помир» командасининг меҳмонлари бўлишди. Аммо улар бу учрашувни кўнгилдагидек ўтказа олмадилар. Буни шундан ҳам билса бўладики, меҳмонлар мезбонлар дарвозаси олдида бирор марта ҳам хавфли вазият содир қила олишмади. Чамаси бунга Душанбенинг иссиқ об-ҳавоси таъсир қилган бўлса керак, динамочиларнинг ҳаракати суст эди.

Бунинг аксича, майдон эгалари ташаббусни қўлга олиб, меҳмонларни тез-тез безовта қилиб турдилар. Улар яқинда бўлиб ўтган жаҳон биринчилигида СССР терма командаси дарвозасини ҳимоя қилган динамочи А. Уваровни икки бор доғда қолдиришди. Дастлаб Муҳадов (21-дақиқа), сўнгра Раҳимов (88-дақиқада ўн бир метрли белгидан) у қўриқлаган дарвозани ишғол этдилар. Пешқадам қимматли икки очкони бой берди.

Москва армиячилари эса ўз майдонларида Одессанинг «Черноморец» командасини қабул қилдилар. Мезбонларнинг омади келган бу учрашувда ҳам юқоридаги натижа қайд этилди. Иккала тўпни ҳам бир футболчи — армиячи Д. Кузнецов киритди. У учрашув бошидаёқ ҳисобни очди. Сўнгра иккинчи бўлимнинг 55-дақиқасида ўн бир метрли белгидан тўпни дарвоза тўрига туширди.

* * *

Биринчи лигада навбатдаги тур учрашувлари бўлиб ўтди. Олти матчнинг учтасида мезбонларнинг, бирида меҳмонларнинг қўли баланд келди. Икки учрашувда кучлар тенг келиб, дуранг натижа қайд қилинди. Дарвозалар ўн икки марта ишғол этилди.

Биринчи лига пешқадами — Владикавказнинг «Спартак» командаси бу турда бир очко йўқотди. Спартакчилар Абовянда маҳаллий «Котайк» коллективи билан 2:2 ҳисобида дуранг ўйнадилар. Улар биринчи даврани якунлаган командалар қаторидан ўрин олишди. Пешқадам 19 учрашувдан сўнг 29 очко тўплаб, мавқеини сақлаб қолди.

Бу турда «Нистру» командасининг омади келди. Кишиневлик футболчилар сафарда ўйнаганларига қарамай икки очкони қўлга киритдилар. Улар Горькийда маҳаллий «Локомотив» командаси устидан 3:1 ҳисобида ғалаба қозонишди.

«Факел» — «Металлург», «Динамо» (Ставрополь) — «Зенит», «Кузбасс» — «Тирас» учрашувлари бир хил ҳисобда (1:0) тугади. «Ростельмаш» — «Нефтчи» баҳсида кучлар тенг келиб (1:1), командалар икки очкони баҳам кўрдилар.

Краснодарнинг «Кубань» командаси пахтакорчилар билан бўладиган учрашувга келмади. Ўзбекистон ССР Футбол уюшмаси ходимларининг айтишларича, бунинг сабаби ҳали аниқланганини йўқ. Агар бунга бирорта важ бўлса, учрашув бошқа кунга кўчирилади. Акс ҳолда меҳмонларга мағлубият берилади.

Биринчи лига коллективлари навбатдаги учрашувларни 14 июлда ўтказадилар. Шу куни пахтакорчилар Сухумининг «Динамо» командасини қабул қилишади. Шундан сўнг биринчи давра ўйинлари якунланади.

РЕГБИ

СССР соврини учун бўлган учрашувларнинг кўпчилигида майдон эгаларининг қўли баланд келди. Фақат бир матчдагина меҳмонлар муваффақиятга эришдилар. Масалан, Львовда ўйнаган Москванинг «Фили» командаси маҳаллий «Сокол» клубини 29:13 ҳисобида мағлубиятга учратди.

Ҳамюртларимиз — Тошкентнинг «Звезда» командаси регбичилари Кутаисида маҳаллий «Айя» клуби билан ўйнадилар. Афсуски, улар майдон эгаларига 22:9 ҳисобида ютқазиб қўйдилар.

Бошқа учрашувлар натижаси: ВВА-РАФ (Елгова)— 40:15, «Красний яр» (Красноярск) — «Политехник» (Киль) — 27:12, «Локомотив» (Москва) — «Спартак» (Москва) — 52:22, АСК (Олмаота) — «Авиатор» (Киев) — 25:6.

Муҳаррир ўринбосари Н. ЁҚУБОВ.

ЎҚИШГА МАРҲАМАТ

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИНИНГ ЯНГИЙЎЛ ШАҲРИДА 1990 ЙИЛ 1 СЕНТЯБРДАН БОШЛАБ

ЯНГИЙЎЛ ОЗИҚ-ОВҚАТ ТЕХНИКУМИ НЕГИЗИДА БАРПО ЭТИЛГАН ЖУМҲУРИЯТДА БИРИНЧИ ОЗИҚ-ОВҚАТ САНОАТИ ТЕХНОЛОГИК КОЛЛЕЖИНИНГ ТАЛАБАЛАРИ МАШҒУЛОТЛАРИНИ БОШЛАЙДИЛАР.

Ўқиш — икки босқичли.

ТАЪЛИМНИНГ БИРИНЧИ БОСҚИЧИ:

9-СИНФ БАЗАСИДА — 3 йилу 6 ой;
11-СИНФ БАЗАСИДА — 2 йилу 6 ой.

Ўқиш техникум дастури асосида олиб борилади, ўқиш ниҳоясида техник-технолог малакаси берилади.

ТАЪЛИМНИНГ ИККИНЧИ БОСҚИЧИДА:

1 йилу 1 ой ўқилади.

Машғулотлар ўқув юртининг тажрибавий-ўқув дастури асосида ташкил этилади.

Ўқиш ниҳоясида битирувчиларга муҳандис лавозимида ишлаш ҳуқуқи билан «кичик муҳандис» малакаси берилади.

Олий технологик коллеж қатор ихтисослар бўйича кичик муҳандисларни тайёрлайди.

КУНДУЗГИ БЎЛИМ — мойлар ва мойларнинг ўрнини босувчи маҳсулотлар технологияси (9—11-синфлар базасида), ўқиш — ўзбек тилида; гўшт ва парранда маҳсулотлари технологияси (11-синфлар базасида), ўқиш — ўзбек тилида; нон пишириш, макарон ва шакарпазлик ишлаб чиқариши (9 ва 11-синфлар базасида), ўқиш — ўзбек ва рус тилларида; биохимия ишлаб чиқариши (9-синфлар базасида), ўқиш — ўзбек тилида; консервалаш технологияси (9—11-синфлар базасида), ўқиш — ўзбек ва рус тилларида; озиқ-овқат технологияси ва умумий овқатланишни ташкил қилиш (9—11-синфлар базасида), ўқиш — ўзбек тилида.

СИРТҚИ БЎЛИМ — мойлар ва мойларнинг ўрнини босувчи маҳсулотлар технологияси; гўшт ва парранда маҳсулотлари технологияси; нон пишириш, макарон ва шакарпазлик ишлаб чиқариши; консервалаш технологияси; озиқ-овқат технологияси ва умумий овқатланишни ташкил қилиш; биокимё ишлаб чиқариши.

Қуйидаги ҳужжатлар талаб қилинади; ўрта маълумот тўғрисида аттестат (маълумоти ҳақида гувоҳнома), 086/У андазадаги тиббий шаҳодатнома, туғилганлиги тўғрисида гувоҳнома, паспорт, ҳарбий билет ёки қайд этилганлик гувоҳномаси, 3х4 см катталикдаги фотосуратлар, сиртқи бўлимга кирувчилар меҳнат дафтарчасининг нусхасини тақдим этадилар.

АРИЗАЛАР ҚАБУЛ ҚИЛИШ, КИРИШ ИМТИҲОНЛАРИ ВА ЎҚИШГА КИРИШ ҚОИДАЛАРИ ҲАҚИДА:

КУНДУЗГИ БЎЛИМГА АРИЗАЛАР 30 ИЮЛГАЧА ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ; кириш имтиҳонлари 15 июлдан бошланади, ўқувчиликка қабул — 24 августгача ўтказилади.

Сиртқи бўлимга аризалар 10 августгача қабул қилинади; кириш имтиҳонлари ўтказилмоқда, ўқувчиликка қабул — 30 августгача ўтказилади.

Кирувчилар қуйидаги имтиҳонларни топширадилар: 11-синф базасида — кимё (оғзаки), иншо (диктант); 9-синф базасида — математика (оғзаки), диктант.

Қуйидаги манзилга мурожаат қилинсин: Янгийўл шаҳри, Самарқанд кўчаси, 403-уй.

Телефонлар: директор — 7-57-88, қабулхона — 7-47-50.

Ойнаи жаҳонда

14 ИЮЛЬ, ШАНБА

● ЎзТВ I

9.00 «Ассалому алайкум». Мусиқий кўрсатув.

*

10.00 Ойнаи жаҳонда биринчи марта. «Довюрак капитан қиссаси». Бадиий фильм («Мосфильм»).
11.25 «Тошкент» студияси кўрсатади. «Шаҳризоданинг саволлари».
12.05 Қўқон Давлат педагогика институти «Нурафшон» ансамблининг концерти.
12.35 «Инсон соғлиги — эл бойлиги».

Тижорат кўрсатувлари:

13.00 «90-йил абитуриенти». Тошкент Политехника институтининг геология-қидирув факультетига кирувчилар учун.

* * *

18.00 Кўрсатувлар тартиби.

Қувноқ ўтсин таътиллар

18.05 «Алдаркўса қандай қилиб айёрлик қилди». Қўғирчоқ фильм.
18.15 Мактаб ўқувчилари учун. «Тенгдошлар».
19.00 «Ўзбек тилини ўрганамиз».
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.45 «Экран табассуми». Кинокўрсатув.
20.30 Москва. «Время».
21.00 Оқшом эртаклари.
21.15 «Раққоса Гулчеҳра Юсупова». Видеофильм премьераси.
22.00 «Ҳафтанома».
22.40 Футбол бўйича СССР чемпионати. «Пахтакор» — «Динамо» (Сухуми). «Пахтакор» Марказий стадионидан репортаж.
00.10 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ:

9.00 «Савту калом». Мусиқий ахборот.
9.50 «Шифо». Тележурнал.
10.30 Бизнинг хазинамиздан. «Жомий ва Навоий». Телеспектакль.
12.50 «Қора ёй». Бадиий фильм.

* * *

18.00 Кўрсатувлар тартиби.
18.05 «Леопольд исмли мушукнинг сайри», «Леопольд исмли мушукнинг автомобили». Мультфильмлар.
18.25 «Болалар планетаси — дўстлар планетаси». Ўрта Осиё жумҳуриятлари ва Қозоғистон болаларининг дўстлик фестивали.
19.30 «Новости».
19.50 «Фарзанди нағз — боғи падар».
20.30 Москва. «Время».
21.00 «Кўхи баланд». Москва районы.
22.05 «Ахбор».
22.25 «Тожикистон ССР Ички ишлар нозирлиги хабар қилади».
22.30 «Кўхи баланд» кўрсатувининг давоми.
23.25 «Олтин даладаги қора тулки». Телефильм.

● МТ I

6.00 «120 минут».
8.00 «Сиз яратган боғ».
8.30 «Инсон. Ер. Коинот».
9.30 «Партнёр». Тижорат хабарномаси.
10.00 «Ҳайвонот оламида».
11.00 Оила экрани. «Катта ўғил». Телевизион бадиий фильм. 1 ва 2-сериялар («Ленфильм»).
13.30 Останкино концерт студиясида СССРда хизмат кўрсатган тренер А. Гомельский билан учрашув.
14.25 «Ўғирланган қуёш». Мультфильм.
14.35 Сиёсий мулоқотлар.
15.05 Режиссёр Н. Губенко фильмлари. «Ҳам ҳаёт, ҳам кўзёшлари, ҳам муҳаббат» («Мосфильм»).
16.45 «Халқаро панорама».
17.30 Совет телевидениесида «Канал Плюс» (Франция) телевизион компаниясининг кечаси.
20.30 «Время». Янгиликлар телевизион хизмати.
21.00 Совет телевидениесида «Канал Плюс» (Франция) телевизион компанияси кечасининг давоми.
23.30 «ТСН». Янгиликлар телевизион хизмати.

● МТ II

7.30 Эрталабки бадан тарбия машқлари.
7.45 «Севги изҳори». Бадиий фильм, субтитр билан. 1-қисм («Ленфильм»).
8.55 Иттифоқдош жумҳуриятлар кинопублицистикаси, «Юзма-юз». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси. 1961 йилда қўриқ ерга жўнаб кетган собиқ синфдошлар учрашуви (Рига).
9.15 «Мяу деган ким?». Мультфильм.
9.25 Коллаж (реклама, ахборот, эълонлар).
9.30 «Педагогика ҳамма учун».
10.30 «Советская Россия» видеоканали.
13.00 «Ҳамдўстлик» видеоканали.
16.30 Тараққиёт. Ахборот. Реклама.
17.00 «Йўқотганни излаб». «Березиль-90». Украина ва Молдавия театрларининг жумҳуриятлараро фестивали ҳақида.
18.30 Волейбол. Жаҳон лигаси биринчилиги. Эркаклар. Ярим финал. Япониядан кўрсатилади.
19.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! «Игнача ва тиканак сузишни ўрганганлиги ҳақида». Мультфильм.
19.45 РСФСР шаҳарлари телестудиялари. «Шолохов баҳори» (Ростов-Дон).
20.15 «Якшанбада тайгага». Телевизион ҳужжатли фильм (Новосибирск).

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»— «СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском и русском языках.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: Муҳаррир ўринбосарлари — 33-44-43, 32-56-21, 33-16-27-, 32-54-41, Масъул котиб — 33-09-93, 32-56-26. Масъул котиб ўринбосарлари — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими — 33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими — 32-56-34. Деҳқончилик бўлими — 33-54-33. 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими — 32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими — 32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 32-56-39. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-54-52. Таржима бўлимлари — 32-56-31, 32-54-54, 32-54-55, 32-56-28. Иллюстрация бўлими — 32-58-79. Эълонлар бўлими — 33-81-42.

Р. — 02837. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Д. 1223. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12